

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ
ΤΕΧΝΙΚΑΙ

ΣΠΟΥΔΑΙ

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΣΧΟΛΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΝ ΕΤΟΣ 1955—1956	ΙΟΥΛΙΟΣ 1956	ΣΤ' ΤΟΜΟΣ	ΑΡΙΘ. ΤΕΥΧΟΥΣ 11
-------------------------------	--------------	--------------	---------------------

ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΤΩΝ "ΙΣΩΝ" (*) (**)

Υπό ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΒΛΑΧΟΥ

Chargé de Recherches
του Έθνικου Κέντρου Έπιστημονικῶν Έρευνῶν Γαλλίας

I

Έάν τις ἀνατρέξη εἰς τὰ δύο πρῶτα βιβλία τοῦ **Κοινωνικοῦ Συμβολαίου**, ἔχει περίπου ἐξαντλήσει τὰς θεωρητικὰς πηγὰς τῶν ἰδεῶν τοῦ Robespierre⁽¹⁾. Ἡ μελέτη, ἀντιθέτως, τῆς θεωρίας τῶν Ἰσῶν προϋποθέτει ἀναδρομὴν καὶ εἰς ἄλλας, πλὴν τοῦ Rousseau, πηγὰς, ἰδίως δὲ εἰς τὰ ἔργα τῶν τριῶν κυριωτέρων

*) Ἐπιλογή βιβλιογραφίας: V. Advielle, Histoire de Gracchus Babeuf et du babouvisme, Paris 1884, vol. 1—2. Ph. Buonarroti, Histoire de la conjuration pour l'égalité, dite de Babeuf, vol. 1—2, Bruxelles 1828. Walter Gérard, Babeuf et la conjuration des Égaux, Paris 1937. Maurice Dommanget, Babeuf et la conjuration des Égaux, Paris 1922. Ilya Ehrenburg, La vie de Gracchus Babeuf, μετ. ἐκ τῆς ρωσ. ὑπὸ Mad. Etard, Paris 1929. Κριτικὴ βιβλιογραφία μέχρι τοῦ ἔτους 1935 εἰς τὸ κατωτ. (**) σημειούμενον βιβλίον τοῦ Dommanget.

**) Τὸ κίνημα τῶν «Ἰσῶν» ὀφείλεται οὐσιωδῶς εἰς τὸν François Noël Babeuf, ἐπωνομαζόμενον Gracchus (Γράκχον), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἀποκαλεῖται καὶ «Μπαμπουβισμὸς» (Babouvisme). Ὁ Babeuf ἐγεννήθη τὴν 23ην Νοεμβρίου 1760 εἰς τὴν πόλιν St Quentin. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἠργάσθη ἐν Πικαρδία ὡς βασιλικὸς ἐπίτροπος ἐπὶ τῆς φορολογίας. Ἐκ τῆς ἐνασχολήσεώς του ταύτης ἐνέκυσεν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀγροτικῶν σχέσεων, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1789 ἐδημοσίευσεν τὸ βιβλίον Cadastre perpétuel. Τὸ 1794 ἐξέδωκε τὴν ἐφημερίδα Journal de la liberté de la presse, μετωνομασθὲν ἀργότερον εἰς Tribunal du Peuple. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1795 συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη. Ἀπολυθεὶς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἱδρυσεν τὴν «Ἐταιρείαν τῶν Ἰσῶν» (Société des Égaux). Τὸν Μάιον τοῦ 1796 συνελήφθη ἐκ νέου καὶ ἐφυλακίσθη, ἐν συνεχείᾳ δὲ, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον διὰ προσβολὴν τοῦ καθεστώτος τῆς ἰδιοκτησίας, ἐξετελέσθη τὴν 27ην Μαΐου 1797. Περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Babeuf ἴδε τὸ ἀνωτ. (*) βιβλίον τοῦ Ehrenburg. Ἀπανθίσματα τῶν δημοσιευμάτων καὶ τῶν λόγων τοῦ ἡγέτου τῶν Ἰσῶν ἐδημοσίευσαν οἱ Albert Thom as (La Doctrine des Égaux. Extraits des œuvres complètes, Paris 1906) καὶ Maurice Dommanget (Babeuf. Pages choisies., avec une bibliographie critique, Paris 1935).

1) Ἴδε κατωτ. ὑποσ. 80.

γάλλων θεωρητικῶν τοῦ κολλεκτιβισμοῦ, τοῦ Mably, τοῦ Morelly καὶ τοῦ Linguet.

Ὁλόκληρος ἡ σκέψις τοῦ Mably συνοψίζεται εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του *Περὶ τῆς νομοθεσίας ἢ ἀρχαὶ τῶν νόμων*, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὸ ἀκόλουθον χωρίον: «Ὁ νομοθέτης ματαίως θέλει μοχθήσει ἐὰν δὲν στρέψη τὸ πρῶτον ἐξ ὀλοκλήρου τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς ἰσότητος εἰς τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν τῶν πολιτῶν» (*).

Ἐπικαλούμενος τὴν πραγματικὴν ἰσότητα ὡς γενικὸν καὶ ἀφηρημένον αἷτημα τοῦ Λόγου, ὁ Mably κινεῖται προφανῶς ἐπὶ ἐδάφους τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Εἶναι ὅμως συνεπέστερος τῶν προκατόχων του, καθ' ὃ μέτρον ἀναγνωρίζει πλήρως τὴν συνάρτησιν τῶν ὄντολογικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου πρὸς τὸ σύστημα τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοὺς κανόνας οικονομικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας. Κατηγορηματικώτερος τοῦ Rousseau, ὁ Mably βεβαιώνει ὅτι ἡ οικονομικὴ ἀνισότης εἶναι ἡ κυρία πηγὴ κοινωνικῆς ἀθλιότητος, κυβερνητικῆς ἀσταθείας καὶ πολιτικῆς τυρανίας, περὶ τῶν ὁποίων τόσον συχνὰ ὁμιλεῖ ἡ ἱστορία (*). Προχωρεῖ ἔτι περαιτέρω, ὑπογραμμίζων τὴν διηνεκὴ ὑποταγὴν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰς οικονομικὰς ὀλιγαρχίας. Τὰ φαινόμενα ταῦτα, ὡς φρονεῖ ὁ συγγραφεὺς τῆς *Νομοθεσίας*, ἔχουν καθολικὴν ἰσχὺν ἐκεῖ ἔνθα ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς κοινωνικῆς οικονομίας. Ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι συνεπῶς δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθοῦν διὰ τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν, ὅπως διατείνονται ἐσφαλμένως οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἀγροτικοῦ κινήματος: μετὰ τὴν διανομὴν, ἡ ἀνισότης θὰ ἐπανέλθῃ αὐτομάτως, χωρὶς τὸ Κράτος νὰ δύναται νὰ προβαίῃ εἰς ἀποκατάστασιν τῆς ἰσότητος διὰ περιοδικῶν ἀναδασμῶν. Πλὴν τοῦ ὅτι, ὑπὸ καθεστῶς ἀνισότητος, ἡ κυβέρνησις θὰ καθίστατο καὶ πάλιν δεσμίᾳ τῶν οικονομικῶς ἰσχυρῶν, τοιοῦτοι περιοδικοὶ ἀναδασμοὶ θὰ ὠδήγουν μοιραίως εἰς ποιοτικὴν καὶ ποσοτικὴν μείωσιν τῆς καλλιέργειας, ἀφοῦ οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ γίνῃ πλουσιώτερος ἢ πτωχότερος τῶν ἄλλων. Δὲν ἀπομένει λοιπόν, κατὰ τὸν Mably, παρὰ νὰ μιμηθῶμεν τὸ παράδειγμα τῆς Σπάρτης (*) μεταβιβάζοντες τὴν γῆν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ Κράτους (*).

Ὅπως καὶ ὁ Locke οὕτω καὶ ὁ Mably ἐπικαλεῖται τὸ καθεστῶς τοῦ ἀρχεγόνου κομμουνισμοῦ, τὸ ὁποῖον, ὡς γράφει, ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων (*). Δὲν πιστεύει ἐν τούτοις ὅτι ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸ καθεστῶς τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ τινὰ συγκεκριμένην ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα. Ὁ κολλεκτιβισμὸς τὸν ὁποῖον προτείνει ἀποτελεῖ ἀπλῆν ἄρρησιν τῶν ἱστορικῶν νόμων, προβάλλεται δὲ ὡς πρότυπον ὀργανώσεως ἀνεξαρτήτως τόπου καὶ χρόνου,

2) Oeuvres, tome 9. Paris An III (1794—1795), σελ. 44. Παλαιότερον (1768) ὁ Mably εἶχε δημοσιεύσει τὰς περιφημοὺς «Ἀμφιβολίας ἐπὶ τῆς φυσικῆς τάξεως τῶν πολιτικῶν κοινωνιῶν». Ἴδε ἀνάλυσιν τοῦ βιβλίου τούτου ἐν Roger Gonnard, *Histoire des doctrines économiques depuis les Physiocrates*, 5η ἐκδ., 1947, σελ. 97 ἐπ.

3) Αὐτ., σελ. 44—51.

4) Περὶ τῆς Σπάρτης ὡς προτύπου τῶν σοσιαλιστικῶν οὐτοπιῶν τοῦ 18ου αἰῶνος, ἴδε Hans Girsberger, *Der Utopische Sozialismus des 18 Jahrhunderts und seine philosophischen und materiellen Grundlagen*, Zürich 1924, σελ. 100 ἐπ.

5) De la Législation, ἔ.δ. σελ. 65—67, 93.

6) Ἴδε Γεωργίου Κ. Βλάχου, «Ὁ John Locke καὶ τὰ «ἔμφυτα δικαιώματα», Ἐφημ. Ἑλλην. Ἀλλοδ. Νομολογίας 1954, σελ. 115, ἐπ.

δυνάμει αποκλειστικῶς τοῦ φυσικοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς, καὶ τῆς πολιτικῆς ἀνθρωπολογίας. Κατὰ τινὰ ἔννοιαν, ἡ θεωρία τοῦ Mably ἐπαναλαμβάνει τὰ πολιτικά θεωρήματα τῆς μαθηματικῆς φιλοσοφίας τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, μολονότι ἀπολήγει εἰς τελείως διάφορα συμπεράσματα ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν ἐκπροσώπων τοῦ πολιτικοῦ ρασιοναλισμοῦ.

Τίθεται ὁμως τὸ ἐρώτημα : τίνη τροπῇ θὰ ἠδύνατο ὁ κομμουνισμὸς νὰ τύχη ἐφαρμογῆς, ἀφοῦ ἡ ἱστορία δὲν ἀναλαμβάνει ποσῶς τὸ ἔργον τοῦτο ; Ὁ φιλόσοφος ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ μετάβασις ἀπὸ τὴν ἀτομιστικὴν εἰς τὴν κοινωνιστικὴν οἰκονομίαν ἀποτελεῖ δυσχερὲς ἐγχείρημα. Προϋποθέτει, πάντως, ἰσχυρὰν κυβέρνησιν, ἀποκλειομένης τῆς μετριοπαθοῦς μοναρχίας, ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἡ διαφθορὰ τῶν συνειδήσεων καθιστᾷ ἐντονωτέραν τὴν ἀνισότητα (7). Καταλληλοτέρα, κατὰ τὸν Mably, ὅπως φέρη εἰς πέρας τὸ ἔργον τοῦτο, θὰ ἦτο μία ἀντιπροσωπευτικὴ κυβέρνησις, δεσμευομένη δι' ἐπιτακτικῆς ἐντολῆς ἐναντι τῶν κυβερνωμένων καὶ ἐνεργοῦσα μὲ δεξιότηγιαν ! Μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ νέου καθεστῶτος, ἡ πολιτικὴ ἀγωγή θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ἐλαττωμάτων τὰ ὁποῖα ἐπεσώρευσαν αἰῶνες δουλείας καὶ διαφθορᾶς (8). Καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου, ὁ Mably ἀκολουθεῖ τὰς κρατούσας ἀντιλήψεις τῆς κοινωνικῆς παιδαγωγικῆς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, κατὰ τὰς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ μεταβάλωμεν ριζικῶς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τροποποιούντες προηγουμένως τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν περιβάλλον (9). Ὁ συγγραφεὺς τῆς **Νομοθεσίας** εἶναι πεπεισμένος, ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ οἰκονομία οὐδένα διατρέχει κίνδυνον νὰ καταστῇ ὀλιγώτερον παραγωγικὴ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ κολλεκτιβισμοῦ, διότι οἱ ἄνθρωποι, καταλλήλως ἐκπαιδευόμενοι, θὰ ἐργάζονται ἐκεῖ περισσότερον, ἀποβλέποντες εἰς τὰ ἠθικὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ὑποκατασταθοῦν εἰς τὰς ὑλικὰς ἀμοιβὰς τοῦ καθεστῶτος τῆς ἀνισότητος (10).

Τὸ σύστημα τοῦ Mably προσκρούει εἰς ἀναλόγους δυσχερείας πρὸς ἐκείνας τῶν ἄλλων ἰσοπεδωτικῶν θεωριῶν τοῦ αἰῶνος. Ἡ ἔμπρακτος ἐφαρμογὴ τῆς ἰσότητος προϋποθέτει κυβέρνησιν δυναμένην νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶς ἰσχυρῶν. Ἄλλ' ἐάν, ὡς δέχεται ὁ συγγραφεὺς, ἡ ἀνισότης βασιλεῦη πανταχοῦ, δὲν θὰ ἦτο ὅλως χιμαιρικὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ ἤρκουν πολιτικὰ ἀπλῶς μέσα διὰ νὰ τὴν ἀνατρέψουν ; Ἀνεπαίσθητος ὁ Mably, βαδίζων ἐπὶ τὰ ἔγχη τοῦ «Πολίτου τῆς Γενεύης», φέρεται πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῶν μικρῶν δημοκρατιῶν. Ἡ ἰδέα τοῦ Rousseau εὐρίσκει τὴν ὀλοκλήρωσίν της εἰς τὸν ἐκσοσιαλισμὸν τῆς Γενεκῆς Θελήσεως. Ἡ ἀντίφασις μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ **Κοινωνικοῦ Συμβολαίου** αἴρεται ὀλοσχερῶς. Ἄλλὰ ταυτοχρόνως ἡ ἀπόστασις

7) Αὐτ., βιβλ. III. κεφ. II σελ. 273 ἐπ. Πρὸβλ. βιβλ. I, κεφ. III σελ. 85 ἐπ.

8) Αὐτ., βιβλ. III κεφ. II—III, βιβλ. IV.

9) Ὁ μεγαλύντερος ἐγκληματίας θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἐάν ἡ τύχη τὸν εἶχε κάμει νὰ γεννηθῇ ἀπὸ ἐναρέτους γονεῖς, ὑπὸ μίαν συνετὴν κυβέρνησιν, καὶ τὸν εἶχε τοποθετήσῃ κατὰ τὴν νεότητά του μεταξὺ ἀγαθῶν ἀνθρώπων». H o l b a c h, 'Système social, Londres 1778 σελ. 12—13. Τὴν ἰδέαν ταύτην ἀσπάζονται καὶ οἱ λοιποὶ 'Eγκυκλοπαιδισταί. Ἴδε René H u b e r t, La science sociale dans l'Encyclopédie 1923, passim.

10) De la Législation, σελ. 79 ἐπ.

μεταξύ θεωρίας και πραγματικότητας γίνεται μεγαλειότερα. Παρά την προσήλωσιν και τὰς συχνὰς ἀναδρομὰς του εἰς τὴν ἐμπειρίαν, ὁ συγγραφεὺς τῆς **Νομοθεσίας** προσχωρεῖ εἰς τὴν μεγάλην θεὰν τοῦ αἰῶνος, τὴν Οὐτοπίαν (11). Ἡ συμβολή του εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πολιτικῆς σκέψεως παραμένει ἐν τούτοις σημαντική, καθ' ὃ μέτρον προετοιμάζει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Babeuf καὶ τῶν ὁπαδῶν του εἰς τὸ προσκίνησιον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως.

*
**

Ἡ **Κώδιξ τῆς Φύσεως**, τοῦ ὁποίου παλαιότερον τὴν πατρότητα ἀπέδιδον πολλοὶ εἰς τὸν Diderot (12), φέρει ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς οὐτοπικῆς σκέψεως, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἐμφάνισιν, ἀλλὰ περικλείει μίαν κοινωνικὴν φιλοσοφίαν πολὺ περιεκτικὴν, ἐνίοτε δὲ βαθεῖαν καὶ πρωτότυπον.

Θὰ ἦτο περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐδῶ τὰς κατηγορίας τὰς ὁποίας ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἀπευθύνει κατὰ τοῦ καθεστῶτος τῆς οικονομικῆς ἀνισότητος. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὁ Morelly δὲν κάμνει ἄλλο τι ἀπὸ τὸ νὰ ἐπαλαμβάνῃ ὅσα πρὸ αὐτοῦ εἶχον εἶπει ἄλλοι συγγραφεῖς τοῦ αἰῶνος. Ἡ ἱστορικὴ σημασία τοῦ **Κώδικος τῆς Φύσεως** ἔγκειται ἄλλαχού.

Λεδηλωμένος σκοπὸς τοῦ συγγραφέως εἶναι νὰ καταδείξῃ τίνι τρόπῳ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ καταστῇ εὐτυχής (13). Τοῦτο δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ Morelly προσχωρεῖ χωρὶς ἐπιφύλαξιν εἰς τὸν ἀτομιστικὸν εὐδαιμονισμὸν τοῦ Φωτισμοῦ. Ἐν τούτοις τὸ οικονομικὸν σύστημα τῆ βοήθειά τοῦ ὁποίου ἐπιδιώκει τὴν πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ τούτου, δὲν στηρίζεται πλέον, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ φυσικοῦ δικαίου τῆς ρασιοναλιστικῆς περιόδου, εἰς τὴν ἰδέαν τῆς αὐτοτελείας τοῦ ἀτόμου.

Εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ φυσικοῦ δικαίου, τὸ Κράτος τοῦ Λόγου ἐκαλεῖτο νὰ ἄρῃ μίαν ἀντινομίαν θέτουσαν τὸ ἄτομον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἱστορικοὺς θεσμούς. Τουναντίον, εἰς τὸν **Κώδικα τῆς Φύσεως**, τὸ ἄτομον καὶ ἡ κοινωνία ἐρευνῶνται ἐν τῷ πλαισίῳ μιᾶς νέας, διὰ τὴν ἐποχὴν, φιλοσοφικῆς ἀντιλήψεως. Ἐξαγγέλλων τὸ παράγγελμα: «Θέλεις νὰ εἶσαι εὐτυχής; ἔσω ἀγαθοεργός» (14), ὁ Morelly δὲν σκέπτεται τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀτόμου ὡς αὐθυπάρκτου φυσικοῦ ὄντος. Τὸ παράγγελμα τοῦτο ἀπορρέει ἀπὸ μίαν γενικωτέραν ἀρχήν, τὴν ἀρχὴν τῆς «ἀμοιβαιότητος» (reciprocité de service et de gratitude) (15), ἣτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀληθὲς βάθρον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Δυνάμει τῆς ἐν λόγῳ ἀρχῆς, δυνάμει, κατὰ τὸν συγγραφέα, νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν κοινωνίαν ὡς μίαν πραγμα-

11) Πρβλ. R. G o n n a r d, ἔ.ἀ. σελ. 98 ἐπ.

12) Καὶ ὁ Babeuf ἐθέσκει τὸν Diderot ὡς συγγραφέα τοῦ ἔργου. Σήμερον θεωρεῖται γενικῶς ὅτι ὁ **Κώδιξ τῆς Φύσεως** ἐγράφη ἀπὸ τὸν Morelly. Ἴδε R. G o n n a r d, ἔ.ἀ. σελ. 94. Περὶ τῆς πατρότητος τοῦ Code de la Nature, ἴδε τὴν Notice τοῦ καθηγητοῦ Dolléans εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἐκδοσιν τοῦ ἔργου (1910), εἰς τὴν ὁποίαν γίνονται καὶ αἱ παραπομπαὶ εἰς τὴν παρούσαν μελέτην. Ἡ πρώτη ἐκδοσις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1755.

13) Αὐτ., σελ. 83—84.

14) Αὐτ., σελ. 156—157.

15) Αὐτ., σελ. 14.

τικότητα ύφισταμένην ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀτομικῶν συνειδήσεων. «Εἰς τὸ θαυμάσιον αὐτόματον τῆς κοινωνίας, γράφει ὁ Morelly, τὸ πᾶν εἶναι ἀντικείμενον ὑπολογισμοῦ καὶ προβλέψεως» (16). «Ἡ μηχανὴ αὕτη (ἡ κοινωνία), ἃν καὶ συντίθεται ἀπὸ μέλη προικισμένα με εὐφυΐαν ἐνεργεῖ, γενικῶς, ἀνεξαρτήτως τῆς λογικῆς των εἰς πλείστας ἐπὶ μέρους περιπτώσεις» (17). Δὲν εἶναι συνεπῶς ἡ ἀφηρημένη λογικὴ ἐκείνη ἡ ὁποία τὴν δημιουργεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως θέσῃ ἐν ἁρμονίᾳ τὸ ἐγκεντρικὸν πρὸς τὸ κοινωνικὸν στοιχεῖον. «Ὁ λόγος, ὅταν τίποτε δὲν τὸν ἐμποδίζει, ἔρχεται νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ εἴδους τούτου τῆς βαρύτητος» (18), ἀλλ' ἡ «φυσικὴ καλωσύνη» (*la probité naturelle*)—δηλαδή ἡ κοινωνικότης θεωμένη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὄχι τῆς ἀτομικῆς ἀλλὰ τῆς κοινωνικῆς εὐδαιμονίας—ἐνέχει ἤδη ἐν ἑαυτῇ τὸ στοιχεῖον τῆς ἀνάγκης (19).

Εἰς τὰς προηγουμένας σκέψεις ἐνυπάρχει βεβαίως μία ἀντίληψις ὑπερβολικὰ γενικὴ καὶ ἀφηρημένη τῆς κοινωνικῆς νομοτελείας. Ὅπως ἴσως ἡ προσέγγις τοῦ ντετερμινισμοῦ καὶ τοῦ κολεκτιβισμοῦ εἶναι ἐνδεικτικὴ μιᾶς βαθυτάτης μεταβολῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς σοσιαλιστικῆς θεωρίας. Πράγματι, ἡ κοινωνικότης δὲν ἐμφανίζεται πλέον ὡς ἐν ἄλλοις φυσικὸν ἐνστικτον, ὡς μία ἀδυναμία ἢ φόβος ἀναδιπλασιαζόμενα ἀπὸ μίαν ἐπιταγὴν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, ὅπως τοῦτο διαπιστοῦται εἰς τὰ ἔργα τοῦ Spinoza ἢ τοῦ Rousseau. Ἡ κοινωνικότης ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν καὶ τοῦ ἐνστικτου καὶ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, τὰ ὁποία μόνον δι' αὐτῆς ἐνεργοῦν ἐποικοδομητικῶς, ἐπ' εὐνοίᾳ καὶ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ συνόλου. Τοποθετῶν οὕτως, ὑπεράνω τῆς ἀτομικῆς εὐδαιμονίας, μίαν κοινωνικὴν σκοπιμότητα βιολογικῆς ὑφῆς, ὁ Morelly θεμελιώνει τὸ ἰσοπεδοτικὸν ἰδεῶδες ἐπὶ σάφως ἀντιατομιστικῶν βάσεων. Παραμένει ἐν τούτοις ἀληθὲς ὅτι ἡ ὑπερατομικὴ αὕτη σκοπιμότης εἶναι ἀυστηρῶς μηχανιστικὴ καὶ οἰονεὶ στατικὴ. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἱστορικῶν θεσμῶν τῆς οἰκονομίας, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ Κράτους, ὑφίσταται χάσμα ἀγεφύρωτον. Ὁ Morelly δὲν βλέπει, ἄλλωστε, τὴν κοινωνίαν εἰμὴ ὑπὸ τὸ ἀπλοῦς σχῆμα τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ πλουσίων καὶ πτωχῶν, ἀδυνατεῖ δὲ νὰ συλλάβῃ ἀνατομικῶς τὸν πολὺπλοκον μηχανισμόν τῶν συγκεκριμένων, ἱστορικῶς προσδιωρισμένων, κοινωνικῶν δυνάμεων. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω, γενικωτέραν ἔλλειψιν τῆς κοινωνικῆς θεωρίας τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος.

*
* *

Ὁ Linguet (20) διαχωρίζει σαφῶς τὸ ἰδεῶδες ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, προβαίνει δὲ εἰς τὴν μελέτην τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ὡς θετικιστῆς, χωρὶς νὰ ἀναγνωρίζῃ εἰς αὐτὰ βαθυτέραν τινὰ ἀναγκαιότητα.

Ἐὰν ἐγκύψωμεν εἰς τὰ πράγματα, παρατηροῦ οὗτος, θὰ ἴδωμεν τὸν ἄνθρωπον προσδεδεμένον εἰς τὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας ἡ λειτουργία ἐξασφαλίζεται διὰ

16) Αὐτόθι.

17) Αὐτόθι.

18) Αὐτ., σελ. 59. Πρβλ. σελ. 70—71.

19) Αὐτ., σελ. 59, 16.

20) *Théorie des lois civiles en principes fondamentaux de la société*, Londres 1767, tomes I—II.

τῆς δικαιοσύνης «τρόπους προσδιορισμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας» (21). Τὸ πρόβλημα συνίσταται, συνεπῶς, εἰς τὸ νὰ καθορίσωμεν τὴν ἀληθῆ σχέσηιν μεταξύ ἀτόμου, κοινωνίας καὶ ἰδιοκτησίας. Ἐὰν ἴδωμεν ὅμως πρῶτον τί εἶναι κοινωνία.

Ἐὰν ἀκολουθῶμεν τὰς ἰδεαλιστικὰς ἐρμηνείας τοῦ κοινωνικοῦ φαινομένου, θὰ σκεφθῶμεν ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι δημιούργημα τῶν νόμων. Μία τοιαύτη ἐκδοχή, γράφει ὁ *Linguet*, εἶναι τελειῶς ἀπαράδεκτος. Τοὺς νόμους δημιουργεῖ ἡ κοινωνία καὶ ὄχι ἀντιστρόφως. Πρὶν ἢ ἡ φυσικὴ ἰσότης τεθῆ ἔκποδὸν ὑπὸ τοῦ δικαίου, εἶχεν ἤδη τεθῆ ἔκποδὸν εἰς τὰ πράγματα. Τὸ δίκαιον δὲν κάμνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν κοινωνικὴν πραγματικότητα (22).

Πόθεν ὅμως κατάγεται ἡ κοινωνία; Αἱ γινώμαι, ὡς γνωστόν, εἶναι διηρημένα. Κατὰ τοὺς μὲν, λ. χ. τὸν *Puffendorf*, ἡ κοινωνία προέκυψεν ἐκ τοῦ ἀμοιβαίου φόβου. Κατὰ τοὺς δέ, ἰδιαίτερος τὸν *Hobbes*, ἡ κοινωνία καὶ οἱ νόμοι ἔχουν ὡς πηγὴν τὴν βίαν. Ὁ *Hobbes* ἔχει δίκαιον, γράφει ὁ *Linguet* (23). Ἡ πραγματικὴ κοινωνία, ἐκείνη τὴν ὁποῖαν ἀντικρῶζομεν πανταχοῦ, ἔχει τὴν καταγωγὴν τῆς ἀποκλειστικῆς καὶ μόνον εἰς τὴν βίαν. Ἀφοῦ ἐπέβαλον τὸν θεσμόν τῆς δουλείας διὰ τῆς βίας καὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν ἐργασίαν τῶν δούλων, οἱ κύριοι τῶν διετύπωσαν τοὺς νόμους τοῦ δικαίου πρὸς κατοχύρωσιν τοῦ ἐπιβληθέντος ὑπ' αὐτῶν καθεστώτος (24). Συνάγεται οὕτω φυσικῶς ὅτι ἡ δικαιοσύνη, τρόπος ὡς εἶπομεν, προσδιορισμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας, προϋποθέτει τὴν ἰδιοκτησίαν ὡς πραγματικὸν γεγονός. Αὕτη ὅμως ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρπαγὴν (25). Ἐν τούτοις, γράφει ὁ *Linguet*, οἱ νομικοί, λησμονοῦντες τὴν ἱστορικὴν καταγωγὴν τῆς ἰδιοκτησίας, διατείνονται ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀπλῶς ἡ διανομὴ τῶν τιμῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν κατ' ἀξίαν: «*Justitia est constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuens*», λέγουν οἱ νομικοί. Ἄλλ' ὁ πτωχὸς δὲν ἔχει δι' ἑαυτὸν εἰμὴ τὴν πενίαν του. Οἱ νόμοι δὲν δύνανται λοιπὸν νὰ ἐγγυηθοῦν εἰς αὐτὸν ἄλλο τι. Οὗτοι ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ προστατεύσουν τὸν κατέχοντα τὸ περιόρισμα ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις τοῦ μὴ ἔχοντος τὸ ἀναγκαῖον. Αὐτὸ εἶναι τὸ πραγματικὸν τῶν πνεῦμα, ὅχι δὲ βεβαίως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἰσχυρίσθη ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Πνεύματος τῶν Νόμων*» (26).

Τὸ συμπέρασμα ἐπιβάλλεται ἀφ' ἑαυτοῦ. Τὸ κακὸν πρέπει νὰ προσβληθῆ ἔνδον εἰς τὴν ρίζαν του, τὴν ἰδιοκτησίαν. Ἐξαφανιζομένης τῆς ἰδιοκτησίας, θὰ εξαφανισθοῦν ὁμοίως τὰ ἐγκλήματα καὶ οἱ καθιερούντες ταῦτα ποινικοὶ νόμοι, οἱ πόλεμοι καὶ πᾶσα ἄλλη μάλιστα προερχομένη ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν κτῆσιν (27). Πρόκειται λοιπὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ φυσικὸν καθεστῶς περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμίλει ὁ *Rousseau*; Ὅχι ἀκριβῶς, διότι τὸ φυσικὸν καθεστῶς δὲν ἔχει τίποτε τὸ εἰδυλιακόν. Βάλλον ἔν τούτοις κατὰ τοῦ φυσικοῦ καθεστώτος ὁ *Linguet* ἐπιτίθεται ἰδίως ἐναντίον μιᾶς ἄλλης σκέψεως τοῦ *Κοινωνικοῦ Συμβολαίου*. Πράγματι, ὁ

21) Αὐτ., τόμ. I, βιβλ. I, κεφ. I—VIII, ἰδίως σελ. 181 ἐπ.

22) Αὐτ., βιβλ. II, κεφ. I.

23) Αὐτ., βιβλ. II, κεφ. XI.

24) Αὐτ., βιβλ. II, κεφ. VII—X.

25) Πρὸβλ. αὐτ., σελ. 34 ἐπ. (*Discours Préliminaire*).

26) Αὐτ., βιβλ. I, κεφ. I—VIII, ἰδίως σελ. 181 ἐπ., 196.

27) Αὐτ., βιβλ. I, κεφ. V, σελ. 210 ἐπ.

Rousseau, θεωρών ότι η ἐπάνοδος εἰς τὴν αὐτοματικὴν δικαιοσύνην τῆς φύσεως εἶναι ἀδύνατος, καταφεύγει εἰς μίαν μετριοπαθεστέραν ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης, δανειζόμενος εἰδικώτερον ἀπὸ τὸν Locke τὰ κριτήρια τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἐργασίας, ὡς νομίμων τίτλων ἰδιοποιήσεως τῶν ἀγαθῶν. Ἀλλὰ τοῦτο, παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς τῆς *Θεωρίας τῶν Πολιτικῶν Νόμων*, ἀποτελεῖ βασικὴν παρανόησιν. Τὸ ἔνστικτον τῆς ἰδιοποιήσεως εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γεννᾷ τὴν βίαν καὶ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀδικίαν. Τὸ κριτήριον τῆς ἐργασίας οὐδὲν προσθέτει ἐν προκειμένῳ. Ἡ μόνη ἀσφαλὴς θεραπεία τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ κατάργησις τῆς ατομικῆς ἰδιοκτησίας (28).

Ἡ σκέψις τοῦ *Linguet* οὐδὲν ἐνέχει τὸ οὐτοπικόν. Δὲν ἀποβλέπει οὗτος εἰς περιγραφὴν μιᾶς κομμουνιστικῆς οὐτοπίας, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ ἐμφανίσῃ τὸν κομμουνισμόν ὡς τὸ μόνον λογικὸν συμπέρασμα τοῦ φυσικοῦ δικαίου, τοῦ ὁποῖου ἀναλύει τὰς ἀρχάς. Μολονότι δὲ ἄγεται εἰς διάφορα συμπεράσματα, ὁ *Linguet* ἐπαναλαμβάνει μὲ ὄλην τὴν αὐστηρότητα τοὺς συλλογισμοὺς τῆς ρασιοναλιστικῆς φιλοσοφίας. Ἡ θεωρία του προδίδει μίαν στάσιν ἀντιστορικὴν καὶ μίαν ἠθελημένην ἄγνοιαν τῆς διαφοροποιήσεως τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα, περιλαμβανομένων καὶ τῶν οικονομικῶν, κατὰ τὰς ποικίλας φάσεις τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως. Καὶ ἐδῶ ἐπικρατεῖ μία πολὺ σχηματικὴ ἀλήθεια: ἡ αἰωνία ἀντίθεσις πτωχῶν καὶ πλουσίων, εἰς ἓνα κόσμον ὁ ὁποῖος ἀντιγράφει αἰωνίως τὸν ἑαυτὸν του. Ἡ αἰτία εἶναι ἀπλή. Αἱ θεωρίαι τοῦ *Linguet*, ὅπως καὶ ἐκεῖναι τοῦ *Morelly* καὶ τοῦ *Mably* δὲν ἀποτελοῦν ἔκφρασιν συγκεκριμένου τινὸς κοινωνικοῦ κινήματος. Εἶναι προσωπικαί, τρόπον τινά, διαμαρτυραὶ κατὰ τῶν εὐνοϊκῶν διὰ τὴν ἐλευθέραν ατομικὴν ἰδιοκτησίαν λύσεων, τὰς ὁποίας παρεσκεύαζεν ἤδη ἡ ἀνερχομένη ἀστικὴ τάξις τῆς Γαλλίας.

II

Τὸ κοινωνικὸν κίνημα περὶ τοῦ ὁποῖου ὑπνιχθῆμεν ἀνωτέρω δὲν θὰ πραγματοποιηθῇ εἰμὴ πολὺ βραδύτερον, μετὰ τὴν βιομηχανικὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ προλεταριάτου. Τὰ φαινόμενα ὅμως ταῦτα δυσκόλως θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπισημανθοῦν ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ *Babeuf*. Ἐν τούτοις ἡ ἐπαναστατικὴ κρίσις τῆς Γαλλίας προεκάλεσε τὴν πρόωρον ἐμφάνισιν ὄρισμένων ἐκδηλώσεων τῆς ἀνεπτυγμένης κεφαλαιοκρατικῆς οικονομίας, δικαιολογουσῶν, εἰς τὴν σκέψιν εὐρύτερων μαζῶν, τὴν ἀνάγκην οὐσιαστικωτέρας τινὸς ἐναρμονίσεως τῆς πολιτικῆς πρὸς τὴν οικονομικὴν δημοκρατίαν (29). Ὁ *Babeuf* καὶ οἱ ὄπαδοί

28) Αὐτ., βιβλ. I, κεφ. VIII.

29) Ὑπὸ τὴν πίεσιν ἐκτάκτων περιστάσεων, ἡ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις εὐρέθῃ πολιτικῶς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσφύγῃ εἰς μέτρα καταφανῶς θίγοντα τὴν φιλελευθέραν ὀρθοδοξίαν, ὡς εἶναι αἱ διατιμήσεις, αἱ ἐπιτάξεις τροφίμων, οἱ φόροι ἐπὶ τῶν εἰδῶν πολυτελείας, κ. ἄ. Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ ὁ κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς Ἐπαναστάσεως συνίστατο εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν φεουδαρχικῶν περιορισμῶν καὶ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, πρακτικαὶ δυσχέρειαι ὠδήγησαν ταύτην πρὸς ἓν ἰδιότυπον καθεστῶς κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ, τὸ ὁποῖον καθίστατο ἐπὶ μᾶλλον ἐντυπωσιακὸν κατ' ἀκολουθίαν πολλαπλῶν διοικητικῶν αὐθαιρεσιῶν. Συνεπεία τῶν ἀνωτέρω μέτρων, ἱστορικοὶ τινὲς κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα διὰ «... ἡ ἰδέα τοῦ *B a b e u f* εἶναι ἡ πρακτικὴ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως ἀναχθεῖσα εἰς θεωρίαν» (*E s p i n a s, La philosophie sociale du XVIIIe siècle et la Révolution, 1898, σελ. 317—319*). Ἐν τούτοις ἡ ἐπανα-

του ανέλαβον να δώσουν μίαν λύσιν εις τὸ πρόβλημα τοῦτο, υἱοθετοῦντες, εις τὰς μεγάλας γραμμάς, τὴν λογικὴν τοῦ **Κοινωνικοῦ Συμβολαίου**, ἀλλὰ συμπληροῦντες ταύτην μετὰ τὰς διδασκαλίαις τοῦ Mably, τοῦ Morelly, τοῦ Linguet καὶ ἰδιαιτέρως μετὰ τὴν πείραν τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἀφετηρία τῆς θεωρίας τῶν Ἰσῶν συμπίπτει πρὸς τὴν κριτικὴν τῆς ἀνισότητος τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς προγενεστέραις θεωρίας ἢ πολιτικὰ προγράμ-

στατικὴ πρακτικὴ οὐδέποτε ἔθεσεν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Αὐτὸς οὗτος ὁ Babeuf ἐπλανήθη ὅταν ἀνέκραξεν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τὸ ὅποιον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ὅτι ἡ δίκη του εἶναι ἡ δίκη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (Défense Générale, ἔ. ἀ. σελ. 15). Ἡ θεωρία τῆν ὁποίαν διευτύπωσε δὲν ἦτο ἐκείνη τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἐξέφραζεν ἀποκλειστικῶς τὰς ἐπιδιώξεις μιᾶς πολὺ μικρᾶς μειοψηφίας. Δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηται, ἐξ ἄλλου, ὅτι τὸ διανεμητικὸν κίνημα (partagisme), μολονότι ἔδωσε λαβὴν εἰς βίαια ἐπεισόδια, οὐδόλως ἀντιτίθετο εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπιβληθὲν καθεστῶς. Ἡ ἀποσύνθεσις τῆς φεουδαρχίας καὶ ἡ δημιουργία μιᾶς μέσης τάξεως δραστηρίας καὶ ἰκανῆς νὰ ἀναζωογονήσῃ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστικού στοιχείου, τὰς πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς τῆς χώρας, περιελαμβάνοντο εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐπεβλήθησαν τελικῶς ὡς βασικὰ αὐτῆς αἰτήματα. Ἀντιθέτως ἡ Ἐπανάστασις ἐπλήξεν ἀμειλίκτως πᾶσαν διεκδίκησιν δυναμένην νὰ θίξῃ τὸν θεσμὸν τῆς ἰδιοκτησίας. Ἐν διάταγμα τῆς Συμβατικῆς Συνελεύσεως (Μάρτιος 1793) προέβλεψε πράγματι τὴν ποιὴν τοῦ θανάτου «ἐναντίον παντὸς ὅστις ἤθελε προτείνει ἀγροτικούς νόμους ἢ πάντα ἄλλον νόμον ἀνατρεπτικὸν τῆς ἐγγείου, ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας». Ἐν ὀνόματι τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ συμφῶνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς, ὁ Βοναπάρτης προέβαινε μετὰ τινα ἔτη (29 Φεβρ. 1796) εἰς διάλυσιν τῆς «Ἐταιρείας τοῦ Πανθέου», κεντρικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν μπαμπουβιστικῶν ἐταιρειῶν. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐπεβεβαίωσεν οὕτω τὸν ἀκραϊφνῶς φιλελεύθερον καὶ ἀντισοσιαλιστικὸν χαρακτῆρα τῆς. Ὁ Jaurès ἔχει συνεπῶς δίκαιον ὅταν γράφει ὅτι ἡ Συνωμοσία τῶν Ἰσῶν ὑπῆρξεν ἄπλως «ὁ τελευταῖος σπασμὸς τῆς ἐπαναστατικῆς κρίσεως» (Histoire Socialiste de la Révolution Française, Introd., σελ. 4. Πρβλ. R. G o n n a r d, ἔ. ἀ. σελ. 106 ἐπ.). Θὰ ἦτο ὁμοῦ ἐσφαλμένον νὰ νομίσωμεν ὅτι ὁ Babeuf καὶ οἱ ὀπαδοὶ του ἦσαν ἄπλοὶ «διανοοῦμενοι» (οὕτως ὁ B e r n s t e i n, Der Sozialismus Einst und Jetzt, σελ. 18—19, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ σοσιαλισμὸς τοῦ Babeuf δὲν ἔχει σχέσιν μετὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἀγῶνας πρὸς ἐπιβολὴν κοινωνιστικῶν ἰδεῶν καὶ συστημάτων). Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ὑπερβολικὴ. Οἱ Ἰσοὶ εἶναι οἱ προάγγελοι τοῦ ἐργατικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἐὰν δὲ εἰς πολλὰ σημεῖα ἐμφανίζωνται ὡς οἱ συνεχισταὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, εἰς ἄλλα ὁμοῦ σημεῖα ἐμπνέονται ἀμέσως ἀπὸ τὰ γεγονότα καὶ ἔχουν τὸ προαίσθημα μελλουσῶν ἐξελίξεων, ἐξ ἑκείνων αἰ ὁποῖα θὰ ἐνισχύσουν τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα τῆς βιομηχανικῆς περιόδου. Ἀ.χ. ὁ Babeuf ἔχει, ὡς φαίνεται, τὴν διαίσθησιν τῆς δημιουργίας ἐφεδρικοῦ βιομηχανικοῦ στρατοῦ (Cadastré perpétuel, D o m m a n g e t, Pages choisies, σελ. 76—77). Δὲν πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ εἴμεθα ὑπερβολικοὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑπεριστορικάς καὶ ἄκρας γενικευτικὰς τάσεις τῆς θεωρίας τῶν Ἰσῶν. Ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι γίνονται ὑπ' αὐτῶν συχναὶ ἀναδρομαὶ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀντιθέσεως μετὰ τῶν πτωχῶν καὶ πλουσίων, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι λησμονεῖται ὁ ἀντίπαλος τῆς στιγμῆς: τὸ ἀστικὸν στοιχεῖον, τὸ ὅποιον ἠγείται τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὸ ὅποιον ὁ Babeuf κατηγορεῖ ὅτι ὀδηγεῖ τὴν Γαλλίαν πρὸς «ἐν νέον καθεστῶς καστῶν», πρὸς «μίαν δημοκρατίαν τῶν πλουσίων» (Défense Générale σελ. 26). Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ὁ κομμουνισμὸς τοῦ Babeuf ἀποτελεῖ τὴν ἀπάντησιν τῆς μειοψηφίας εἰς τὰ κοινωνικο-οικονομικὰ μέτρα τῆς Συμβατικῆς Συνελεύσεως. Τὴν ἀντίθεσιν ταύτην πρὸς τοὺς ἰδεολογικοὺς προσανατολισμοὺς τῆς Convention ὑπογραμμίζει ὁ ἱστορικὸς τῆς Συνωμοσίας τῶν Ἰσῶν Buonarroti, ἀναφέρων ὅτι, παρὰ πᾶσαν ἔνδειξιν περὶ τοῦ ἀντιθέτου, ὁ ἀριθμὸς τῶν πραγματικῶν φίλων τῆς οὐσιαστικῆς ἰσότητος εἰς τὴν ἐν λόγῳ Συνέλευσιν ἦτο πολὺ περιορισμένος (op. cit. I σελ. 13 ἐπ., 23 ἐπ.).

ματα. Ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τοῦτο, ὁ Rousseau καὶ ὁ Robespierre ⁽⁹⁰⁾ θὰ ἠδύναντο νὰ καταλεχθοῦν μεταξὺ τῶν ἐμπνευστῶν τοῦ συστήματος. Τὰ κηρύγματα τῶν Ἰσῶν ὁμοιάζον ἄλλωστε λεκτικῶς πρὸς ἐκεῖνα τῶν ἁπλῶν ἰσοπεδατικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπετίθεντο περισσότερον ἐναντίον τῶν πλουσίων παρὰ ἐναντίον τῆς ἰδιοκτησίας ⁽⁹¹⁾. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς τελευταίους, οἱ μπαμπούβισται εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ φέρουν ὀλοκληρωτικῶς εἰς πέρας τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ «θεμελιώδους συμβολαίου». Τότε ἀκριβῶς ἀνακαλύπτουν ὅτι ἡ τεχνική του εἶναι ἐλαττωματική. Ἡ Γενικὴ Θέλησις, παρατηροῦν, διὰ νὰ εἶναι πραγματική, πρέπει νὰ εἶναι κοινωνική, νὰ ταυτίζεται ἀπολύτως πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ, ὁπότε ὅμως ἡ ἰσότης δὲν δύναται πλέον νὰ βασιίζεται ἐπὶ τῆς λογικῆς ἰσοδυναμίας τῶν

30) Ὁ Robespierre εἶναι μαθητὴς τοῦ Rousseau, πιστότερος ἴσως τοῦ διδασκάλου του εἰς τὰς εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ *Κοινωνικοῦ Συμβολαίου* ἐκτεθείσας ἰδέας. Ἰδε Γ' ε ρ γ ἰ ο υ Κ. Β λ ά χ ο υ, τὸ Κοινωνικὸν Κράτος τοῦ Rousseau, ἐν Ἐπιθ. Οἰκον. καὶ Πολιτ. Ἐπιστημῶν 1955, 3—4 σελ. 1. ἐπ. Κινεῖται ἐν τούτοις καὶ οὗτος, ὅπως καὶ οἱ θεωρητικοὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ἐντὸς φαύλου κύκλου, διαγραφόμενου ἀπὸ τὰς ἀντιφατικὰς ἐννοίας τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἠγγυημένης οικονομικῆς ἀσφαλείας τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ αὐτομάτως λειτουργοῦντος οικονομικοῦ συστήματος.

Κατὰ τὸν Robespierre, ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία δὲν εἶναι τὸ μόνον οὔτε τὸ ὑπέρτατον ἀτομικὸν δικαίωμα. Τῆς ἰδιοκτησίας προηγεῖται τὸ δικαίωμα τῆς συντηρήσεως τοῦ ἀτόμου: «Αἱ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀναγκαῖαι τροφαὶ εἶναι ἐξ ἴσου ἱεραὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ζωὴν. Πᾶν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον πρὸς συντήρησιν αὐτῆς ἀποτελεῖ κοινὴν ἰδιοκτησίαν ὀλοκληροῦ τῆς κοινωνίας. Μόνον τὸ πλεονάζον δύναται νὰ εἶναι ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ νὰ καταλείπεται εἰς τὸ ἐμπόριον». (Λόγος ἐκφωνηθεὶς τὴν 2)12)1792. Πρβλ. E s p i n a s, ἐ.ά. σελ. 145). Θέτον εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ἰδέαν ταύτην, ὁ Robespierre περιλαμβάνει εἰς τὸ Σχέδιον Συντάγματος τὸ ὁποῖον συνέταξε δύο ἄρθρα, τὸ 11ον καὶ 12ον, τὰ ὁποῖα διακηρύσσουν τὴν υποχρέωσιν τῆς κοινωνίας ὅπως «λαμβάνῃ μερίμναν διὰ τὴν συντήρησιν πάντων τῶν μελῶν τῆς, εἴτε παρέχουσα εἰς αὐτὰ ἐργασίαν, εἴτε ἐγγυωμένη τὰ μέσα συντηρήσεως εἰς ἐκείνους οἵτινες εἶναι ἀνίκανοι νὰ ἐργασθοῦν». Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας, εἰς τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἀπαριθμεῖ «τὰ κυριώτερα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου», τὰ δικαιώματα ὑπάρξεως καὶ ἐλευθερίας ἀντικαθιστοῦν πάντα τὰ λοιπὰ. Ἡ ἰδιοκτησία ἀποχωρίζεται οὕτω τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων καὶ μετατάσσεται εἰς μίαν κατηγορίαν ἡσσονος ἠθικῆς καὶ νομικῆς σημασίας ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Δὲν παύει ἐν τούτοις νὰ ἀποτελῇ τὸ ὑπόβαθρον τῆς οικονομικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας. Ὁ συντάκτης τοῦ Σχεδίου πιστεῖν ἐν τούτοις ὅτι ἡ Γενικὴ Θέλησις θὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ θέσῃ ἐκποδῶν τὴν πτωχείαν, ἐπεμβαίνουσα «διορθωτικῶς» εἰς τὴν οἰκονομίαν. Ἐφαρμογὴν τῆς ἰδέας ταύτης ἀποτελοῦν τὰ ἄρθρα 7, 8 καὶ 9 τοῦ Σχεδίου: «Ἡ ἰδιοκτησία εἶναι τὸ δικαίωμα ἐκάστου πολίτου νὰ ἀπολαμβάνῃ καὶ νὰ διαθέτῃ τὸ τμήμα τῶν ἀγαθῶν τὸ ὁποῖον εἶναι ἠγγυημένον εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ νόμου». «Τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας περιορίζεται ὅπως πάντα τὰ λοιπὰ ἀπὸ τὴν υποχρέωσιν σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων». «Δὲν δύναται νὰ ζημιώσῃ οὔτε τὴν ἐλευθερίαν, οὔτε τὴν ὑπαρξίν, οὔτε τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὁμοίων μας». Ἐν τούτοις ὁ Robespierre προέτεινεν ἐπίσης ἐν ἄρθρον 18, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον «ὁ ἀνθρώπος δύναται νὰ διαθέτῃ κατὰ βούλησιν τὰ ἀγαθὰ του, τὰ κεφάλαιά του, τὰ εἰσοδήματά του καὶ τὴν ἐργασίαν του». Καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσῃ τις ὅτι τὴν τελευταίαν ταύτην διάταξιν ὁ Robespierre ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ ἐκ πολιτικῶν λόγων, πάντως παραμένει αὕτη ἀδιάφυστος μαρτυρία τῆς ἀκατάλυτου δυνάμεως μετὰ τῆς ὁμοίας, ἐν μέσῳ τῶν ἀντιφατικῶν ἐπεισοδίων τῆς Ἐπαναστάσεως, τὸ οικονομικὸν σύστημα τοῦ φιλελευθερισμοῦ ἐπεβάλλετο εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν τῆς ἐποχῆς. Πρβλ. προηγ. ὑποσημείωσιν.

31) E s p i n a s, ἐ.ά. σελ. 177, πρβλ. H. L a s k i, *The Socialist Tradition in the French Revolution*, London 1930.

του ανέλαβον να δώσουν μίαν λύσιν εις τὸ πρόβλημα τοῦτο, υἱοθετοῦντες, εἰς τὰς μεγάλας γραμμάς, τὴν λογικὴν τοῦ **Κοινωνικοῦ Συμβολαίου**, ἀλλὰ συμπληροῦντες ταύτην μὲ τὰς διδασκαλίας τοῦ Mably, τοῦ Morelly, τοῦ Linguet καὶ ἰδιαιτέρως μὲ τὴν πείραν τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἀφετηρία τῆς θεωρίας τῶν Ἰσῶν συμπύπτει πρὸς τὴν κριτικὴν τῆς ἀνισότητος τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς προγενεστέρας θεωρίας ἢ πολιτικὰ προγράμ-

στατικὴ πρακτικὴ οὐδέποτε ἔθεσεν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Αὐτὸς οὗτος ὁ Babeuf ἐπλανήθη ὅταν ἀνέκραξεν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τὸ ὁποῖον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ὅτι ἡ δίκη του εἶναι ἡ δίκη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (Défense Générale, ἔ. ἀ. σελ. 15). Ἡ θεωρία τὴν ὁποίαν διειπλώσε δὲν ἦτο ἐκείνη τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἐξέφραξεν ἀποκλειστικῶς τὰς ἐπιδιώξεις μιᾶς πολὺ μικρᾶς μειοψηφίας. Δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῆται, ἐξ ἄλλου, ὅτι τὸ διανεμητικὸν κίνημα (partagisme), μολοντοῦ ἔδωκε λαβὴν εἰς βίαια ἐπεισόδια, οὐδόλως ἀντιτίθετο εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπιβληθὲν κοθεστώ. Ἡ ἀποσύνθεσις τῆς φεουδαρχίας καὶ ἡ δημιουργία μιᾶς μέσης τάξεως δραστηρίας καὶ ἰκανῆς νὰ ἀναζωογονήσῃ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀστικοῦ στοιχείου, τὰς πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς τῆς χώρας, περιλαμβάνοντο εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἐπεβλήθησαν τελικῶς ὡς βασικὰ αὐτῆς αἰτήματα. Ἀντιθέτως ἡ Ἐπανάστασις ἐπληξεν ἀμειλικτως πᾶσαν διεκδίκησιν δυναμένην νὰ θίξῃ τὸν θεσμὸν τῆς ἰδιοκτησίας. Ἐν διάταγμα τῆς Συμβατικῆς Συνελεύσεως (Μάρτιος 1793) προέβλεψε πράγματι τὴν ποιὴν τοῦ θανάτου «ἐναντίον παντὸς ὅστις ἤθελε προτείνει ἀγροτικὸς νόμος ἢ πάντα ἄλλον νόμον ἀνατρεπτικὸν τῆς ἐγγείου, ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἰδιοκτησίας». Ἐν ὀνόματι τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ συμφῶνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς, ὁ Βοναπάρτης προέβαινε μετὰ τινα ἔτη (29 Φεβρ. 1796) εἰς διάλυσιν τῆς «Ἐταιρείας τοῦ Πανθέου», κεντρικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν μακροβυστικῶν ἑταιρειῶν. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐπεβεβαίωσεν οὕτω τὸν ἀκραϊφῶς φιλελεύθερον καὶ ἀντισοσιαλιστικὸν χαρακτῆρα τῆς. Ὁ Jaurès ἔχει συνεπῶς δίκαιον ὅταν γράφει ὅτι ἡ Συνωμοσία τῶν Ἰσῶν ὑπῆρξεν ἄλλως «ὁ τελευταῖος σπασμὸς τῆς ἐπαναστατικῆς κρίσεως» (Histoire Socialiste de la Révolution Française, Introd., σελ. 4. Πρβλ. R. G o n n a r d, ἔ. ἀ. σελ. 106 ἐπ.). Θὰ ἦτο ὁμοῦ ἐσφαλμένον νὰ νομίσωμεν ὅτι ὁ Babeuf καὶ οἱ ὁπαδοὶ του ἦσαν ἄπλοιο «διανοούμενοι» (οὕτως ὁ B e r n s t e i n, Der Sozialismus Einst und Jetzt, σελ. 18—19, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ σοσιαλισμὸς τοῦ Babeuf δὲν ἔχει σχέσηιν μὲ τοὺς μεταγενεστέρους ἀγῶνας πρὸς ἐπιβολὴν κοινωνιστικῶν ἰδεῶν καὶ συστημάτων). Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ὑπερβολικὴ. Οἱ Ἰσοὶ εἶναι οἱ προάγγελοι τοῦ ἐργατικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, ἐὰν δὲ εἰς πολλὰ σημεῖα ἐμφανίζονται ὡς οἱ συνεχισταὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, εἰς ἄλλα ὁμοῦ σημεῖα ἐμπνέονται ἀμέσως ἀπὸ τὰ γεγονότα καὶ ἔχουν τὸ προαίσθημα μελλουσῶν ἐξελιξεων, ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνισχύσουν τὸ σοσιαλιστικὸν κίνημα τῆς βιομηχανικῆς περιόδου. Α.χ. ὁ Babeuf ἔχει, ὡς φαίνεται, τὴν διαίσθησιν τῆς δημιουργίας ἐφεδρικοῦ βιομηχανικοῦ στρατοῦ (Cadastré perpétuel, D o m m a n g e t, Pages choisies, σελ. 76—77). Δὲν πρέπει ἐξ ἄλλου νὰ εἰμεθα ὑπερβολικοὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑπεριστορικὰς καὶ ἄκρως γενικευτικὰς τάσεις τῆς θεωρίας τῶν Ἰσῶν. Ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι γίνονται ὑπ' αὐτῶν συχναὶ ἀναδρομαὶ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ πτωχῶν καὶ πλουσίων, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι λησμονεῖται ὁ ἀντίπαλος τῆς στιγμῆς: τὸ ἀστικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἠγεῖται τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Babeuf κατηγορεῖ ὅτι ὀδηγεῖ τὴν Γαλίαν πρὸς «ἐν νέον καθεστῶς καστῶν», πρὸς «μίαν δημοκρατίαν τῶν πλουσίων» (Défense Générale σελ. 26). Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ὁ κομμουνισμὸς τοῦ Babeuf ἀποτελεῖ τὴν ἀπάντησιν τῆς μειοψηφίας εἰς τὰ κοινωνικο-οικονομικὰ μέτρα τῆς Συμβατικῆς Συνελεύσεως. Τὴν ἀντίθεσιν ταύτην πρὸς τοὺς ἰδεολογικοὺς προσανατολισμοὺς τῆς Convention ὑπογραμμίζει ὁ ἱστορικὸς τῆς Συνωμοσίας τῶν Ἰσῶν Buonarroti, ἀναφέρων ὅτι, παρὰ πᾶσαν ἐνδειξιν περὶ τοῦ ἀντιθέτου, ὁ ἀριθμὸς τῶν πραγματικῶν φίλων τῆς οὐσιαστικῆς ἰσότητος: εἰς τὴν ἐν λόγῳ Συνέλευσιν ἦτο πολὺ περιορισμένος (op. cit. I σελ. 13 ἐπ., 23 ἐπ.).

ματα. Ἐπὶ τὸ πρῶμα τοῦτο, ὁ Rousseau καὶ ὁ Robespierre ⁽³⁰⁾ θὰ ἠδύναντο νὰ καταλεχθοῦν μεταξὺ τῶν ἐμπνευστῶν τοῦ συστήματος. Τὰ κηρύγματα τῶν Ἰσῶν ὁμοιάζον ἄλλωστε λεκτικῶς πρὸς ἐκεῖνα τῶν ἀπλῶν ἰσοπεδωτικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπετίθεντο περισσότερο ἐναντίον τῶν πλουσίων παρὰ ἐναντίον τῆς ἰδιοκτησίας ⁽³¹⁾. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς τελευταίους, οἱ μαμπουβισταὶ εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ φέρουν ὀλοκληρωτικῶς εἰς πέρας τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ «θεμελιώδους συμβολαίου». Τότε ἀκριβῶς ἀνακαλύπτουν ὅτι ἡ τεχνικὴ του εἶναι ἐλαττωματικὴ. Ἡ Γενικὴ Θέλησις, παρατηροῦν, διὰ νὰ εἶναι πραγματικὴ, πρέπει νὰ εἶναι κοινωνικὴ, νὰ ταυτίζεται ἀπολύτως πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ, ὁπότε ὁμως ἡ ἰσότης δὲν δύναται πλέον νὰ βασιζέται ἐπὶ τῆς λογικῆς ἰσοδυναμίας τῶν

30) Ὁ Robespierre εἶναι μαθητὴς τοῦ Rousseau, πιστότερος ἴσως τοῦ διδασκάλου του εἰς τὰς εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ *Κοινωνικοῦ Συμβολαίου* ἐκτεθείσας ἰδέας. Ἴδε Γ' ε ο ρ γ ί ο υ Κ. Β λ ά χ ο υ, τὸ Κοινωνικὸν Κράτος τοῦ Rousseau, ἐν Ἐπιθ. Οἶκον. καὶ Πολιτ. Ἐπιστημῶν 1955, 3—4 σελ. 1. ἐπ. Κινεῖται ἐν τούτοις καὶ οὗτος, ὅπως καὶ οἱ θεωρητικοὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ἐντὸς φαύλου κύκλου, διαγραφομένου ἀπὸ τὰς ἀντιφατικὰς ἐνοίας τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἡγγυημένης οἰκονομικῆς ἀσφαλείας τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ αὐτομάτως λειτουργοῦντος οἰκονομικοῦ συστήματος.

Κατὰ τὸν Robespierre, ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία δὲν εἶναι τὸ μόνον—οὔτε τὸ ὑπέρτατον ἀτομικὸν δικαίωμα. Τῆς ἰδιοκτησίας προηγείται τὸ δικαίωμα τῆς συντηρήσεως τοῦ ἀτόμου: «Αἱ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀναγκαῖαι τροφαὶ εἶναι ἐξ ἴσου ἱεραὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ζωὴν. Πᾶν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον πρὸς συντήρησιν αὐτῆς ἀποτελεῖ κοινὴν ἰδιοκτησίαν ὀλοκληροῦ τῆς κοινωνίας. Μόνον τὸ πλεονάζον δύναται νὰ εἶναι ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ νὰ καταλείπεται εἰς τὸ ἐμπόριον». (Λόγος ἐκφωνηθεὶς τὴν 2)12)1792. Πρβλ. E s p i n a s, ἔ.ἀ. σελ. 145). Θέτων εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ἰδέαν ταύτην, ὁ Robespierre περιλαμβάνει εἰς τὸ Σχέδιον Συντάγματος τὸ ὁποῖον συνέταξε δύο ἄρθρα, τὸ 11ον καὶ 12ον, τὰ ὅποια διακηρύσσουν τὴν υποχρέωσιν τῆς κοινωνίας ὅπως «λαμβάνῃ μέριμναν διὰ τὴν συντήρησιν πάντων τῶν μελῶν τῆς εἴτε παρέχουσα εἰς αὐτὰ ἐργασίαν, εἴτε ἐγγυωμένη τὰ μέσα συντηρήσεως εἰς ἐκείνους οἵτινες εἶναι ἀνίκανοι νὰ ἐργασθῶν». Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας, εἰς τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἀπαριθμεῖ «τὰ κυριώτερα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου», τὰ δικαιώματα ὑπάρξεως καὶ ἐλευθερίας ἀντικαθιστοῦν πάντα τὰ λοιπὰ. Ἡ ἰδιοκτησία ἀποχωρίζεται οὕτω τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων καὶ μετατάσσεται εἰς μίαν κατηγορίαν ἡσσονος ἠθικῆς καὶ νομικῆς σημασίας ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Δὲν παύει ἐν τούτοις νὰ ἀποτελῇ τὸ ὑπόβαθρον τῆς οἰκονομικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας. Ὁ συντάκτης τοῦ Σχεδίου πιστεῖει ἐν τούτοις ὅτι ἡ Γενικὴ Θέλησις θὰ εἶναι ἰκανὴ νὰ θέσῃ ἐκποδῶν τὴν πτωχείαν, ἐπεμβαίνουσα «διορθωτικῶς» εἰς τὴν οἰκονομίαν. Ἐφαρμογὴν τῆς ἰδέας ταύτης ἀποτελοῦν τὰ ἄρθρα 7, 8 καὶ 9 τοῦ Σχεδίου: «Ἡ ἰδιοκτησία εἶναι τὸ δικαίωμα ἐκάστου πολίτου νὰ ἀπολαμβάνῃ καὶ νὰ διαθέτῃ τὸ τμήμα τῶν ἀγαθῶν τὸ ὁποῖον εἶναι ἡγγυημένον εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ νόμου». «Τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας περιορίζεται ὅπως πάντα τὰ λοιπὰ ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων». «Δὲν δύναται νὰ ζημιώσῃ οὔτε τὴν ἐλευθερίαν, οὔτε τὴν ὑπαρξίν, οὔτε τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὁμοίων μας». Ἐν τούτοις ὁ Robespierre προέτεινεν ἐπίσης ἐν ἄρθρῳ 18, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον «ὁ ἀνθρώπος δύναται νὰ διαθέτῃ κατὰ βούλησιν τὰ ἀγαθὰ του, τὰ κεφάλαιά του, τὰ εἰσοδήματά του καὶ τὴν ἐργασίαν του». Καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσῃ τις ὅτι τὴν τελευταίαν ταύτην ἡδέαξιν ὁ Robespierre ἠναγκασθῇ νὰ δεχθῇ ἐκ πολιτικῶν λόγων, πάντως παραμένει αὐτὴ ἀδιάφραστος μαρτυρία τῆς ἀκαλύτου δυνάμεως μετὰ τῆς ὁποίας, ἐν μέσῳ τῶν ἀντιφατικῶν ἐπεισοδίων τῆς Ἐπαναστάσεως, τὸ οἰκονομικὸν σύστημα τοῦ φιλελευθερισμοῦ ἐπεβάλλετο εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν τῆς ἐποχῆς. Πρβλ. προηγ. ὑποσημείωσιν.

31) E s p i n a s, ἔ.ἀ. σελ. 177, πρβλ. H. L a s k i, *The Socialist Tradition in the French Revolution*, London 1930.

ατομικῶν ἐγῶ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ ἀλληλεγγύης (32). Ὁ Morelly διορθώνει ἐδῶ καὶ συμπληρώνει τὸν Rousseau. Πράγματι, γράφει ὁ Babeuf, ἐὰν ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης ἐνέχουν κάποιαν ἔννοιαν, εἶναι ἐλεύθερος μόνον ἐκεῖνος ὅστις, μὴ ὄν περισσότερο ἢ ὀλιγότερον πλούσιος παντὸς ἄλλου εἶναι ἀνεξάρτητος ἔναντι οἰουδήποτε ἄλλου (33). Ἐν τούτοις θεμέλιον τῆς ἰσότητος δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ ἀνεξαρτησία, ἀλλ' ἀντιστρόφως. Θεμέλιον τῆς ἰσότητος εἶναι ἡ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀλληλεξάρτησις τῶν ἀτόμων· διότι εἶναι ἀληθές ὅτι πᾶς τις ἐξαρτᾶται ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους καὶ ἡ ἀλληλεξάρτησις αὐτὴ οὐδένα ὑποβιβάζει, ἀλλ' ἀποτελεῖ γνησίαν ἔκφρασιν τῆς ἀθωότητος καὶ πραγματικῆν πηγὴν τῆς ἠθικότητος. Ὁ Buonarroti, εἰς ἐκ τῶν Ἰσων ὁ ὁποῖος διέφυγε τὸν θάνατον, θὰ γράψῃ ἀργότερον, δανειζόμενος τὴν φρασεολογίαν τοῦ Kant καὶ τοῦ Fichte, ὅτι ὁ δεσμός τῆς ἀλληλεγγύης εἶναι πνευματικῆς κατ' ἐξοχὴν ὑφῆς: «Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς οἰουδήποτε ἀναγνωρίζει ἑαυτὸν ὡς συντιθέμενον ἐκ δύο οὐσιῶν διαφόρου φύσεως, ἐν νέον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς φυσικῆς ἰσότητος συνάγεται ἐκ τῆς διανοητικῆς ἀρχῆς. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἡ ὁποία καταλαμβάνει ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον ἐγῶ, οὐσα ἀδιαίρετος καὶ καθαρὰ, ἀπορρέουσα δὲ πάντοτε ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, κατανέμεται ἀναγκάως ἐξ ἴσου μεταξὺ πάντων τῶν ἀτόμων τοῦ εἴδους μας» (34).

Ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἀνωτέρω διευκρινίσεων, ἡ ἐξάρτησις τοῦ ἀτόμου ἔναντι τῆς Γενικῆς Θελήσεως ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὀλοκληρωτικὴν νίκην τοῦ σολινταρισμοῦ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐγωισμοῦ. Ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία ἄρχεται διὰ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἀτομικῶν ἐγῶ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κοινοῦ αγαθοῦ. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἐπιβάλλεται ὅπως ἡ ἰσότης γίνῃ πραγματικὴ, ἀλλὰ δὲν θὰ γίνῃ πραγματικὴ εἰμὴ ἔφ' ὅσον ἡ συνείδησις τοῦ ἀτομικοῦ ἐγῶ θὰ ἔχῃ ταυτισθῆ πρὸς τὸ «κοινὸν ἐγῶ» τοῦ Rousseau. Ἀληθῶς, ὅταν ὁ Babeuf γράφει εἰς τὴν *Γενικὴν Ὑπεράσπισιν* (35): «Ὑπῆρξα μόνον ἀπόστολος τῶν ἀρχῶν τῆς καθαρᾶς δημοκρατίας διότι ἐνόμισα ὅτι αὕτη ἦτο μοναδικὸς σκοπὸς τῆς Ἐπαναστάσεως», δὲν κάμνει ἄλλο τι ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρῇ τὴν ἐπανάστασιν διὰ μέσου τῶν εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ *Κοινωνικοῦ Συμβολαίου* ἐκτεθεισῶν ἀρχῶν, συμπεληρωμένων καὶ διορθωμένων συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν γάλλων θεωρητικῶν τοῦ κολλεκτιβισμοῦ. Ρουσσωικῆς ἐμπνεύσεως εἶναι ἡ παρατήρησις κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ φυσικὴ εὐφυΐα δὲν θὰ ἔπρεπεν νὰ ἀποτελῇ κριτήριον ἠθικῶν διακρίσεων καὶ ἀνίσου διανομῆς τῶν ὑλικῶν πλεονεκτημάτων, καθ' ὃν λόγον καὶ ἡ κτηνώδης βία καὶ ἡ πονηρία δὲν συνιστοῦν τοιαῦτα κριτήρια (36). Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Ἰσων, πρέπει νὰ ἰσχύῃ ὡς κυριαρχοῦσα ἀρχὴ κοινωνικῆς δικαιοσύνης εἶναι ἡ ἐνδιάθετος ἴση ἀξία παντὸς λογικοῦ ὄντος καὶ ὁ πνευματικὸς δεσμός ὅστις συνέχει τὰ άτομα. Συνεπῶς πρὸς τὴν ρηθεϊσαν ἀρχὴν «ὁ σκοπὸς τῆς ἐν λόγῳ κοινότητος εἶναι ἡ ἰσότης τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῶν πόνων» (37). Ἐὰν ὅμως, παρατηρεῖ ὁ Babeuf, ἡ διανομὴ τῶν πλεονεκτημάτων ἀφίετο εἰς τὰς κυ

32) Buonarroti, ἔ.ἀ., τόμ. I, σελ. 9.

33) Dommanget, Pages choisies, σελ. 178 ἐπ. (Système de dépopulation).

34) Buonarroti, αὐτ. σελ. 11 ἐπ.

35) Défense Générale. Πρόλογος Advielle, ἔ.ἀ. τόμ. II, σελ. 5.

36) Αὐτόφθ.

37) Πρβλ. Espinas, ἔ.ἀ. σελ. 342.

μαινομένας ἐκτιμήσεις τοῦ ταλέντου καὶ τῆς δεξιότητιος ἐκ μέρους τῆς κοινῆς γνώμης, ἐπηρεαζομένης ἀπὸ ἀσταθιμῆτους καὶ ἀπροβλέπτους παράγοντας, ἡ δικαιοσύνη θὰ καθίστατο καθαρά φενάκη. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀτόπου τούτου, τὸ σύστημα τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας, μοναδικῷ ἀληθοῦς σκοποῦ τῆς κοινωνίας, οὐδεμίαν θέλει περιλάβει ἀρχὴν διανεμητικῆς δικαιοσύνης. Ὁ ἠθικὸς ἰδεαλισμὸς καθίσταται οὕτω ἀπαρέγκλιτος κανὼν ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς νέας οἰκονομίας. Ἄντὶ τοῦ κριτηρίου τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἐργασίας, ὁ Babeuf καὶ οἱ φίλοι του ἐπάγονται τὴν ἀναγκαιότητα τῆς κομμουνιστικῆς ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας, ὡς μέσου πρὸς πραγμάτωσιν τῆς ἀλληλεγγύης. Ἡ ἀντίθεσις πρὸς τοὺς ἰσοπεδωτικὸς καθίσταται πρόδηλος. Κατὰ τοὺς τελευταίους, τὸ «συλλογικὸν σῶμα» τὸ ὁποῖον ἐνσαρκώνει ἡ Γενικὴ Θέλησις εἶναι μία ἀφηρημένη ἠθικὴ ἰδέα, ἐξαγγελιομένη παρὰ τὴν ἀνακίρῳξιν τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος ὡς θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Κατὰ τὸν Babeuf, ἀντιθέτως, ὁ ἠθικὸς ἰδεαλισμὸς διαπερᾶ τὴν ὑποδομὴν τῆς οἰκονομικῆς κοινωνίας καὶ, προσεγγίζων τὴν θεωρίαν τοῦ Rousseau πρὸς ἐκείνην τοῦ Morelly, ὑποκαθιστᾷ τὸν ὑπὸ τοῦ τελευταίου προταθέντα ἔλλογον σχεδιασμὸν εἰς τὸν αὐτοματισμὸν τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν, τὸν ὁποῖον ὁ Rousseau δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ θέσῃ ἐκποδῶν (38).

Δὲν θὰ ἔπρεπεν ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐκπλαγῶμεν, ἐὰν ὁ κομμουνισμὸς τοῦ Babeuf ὁμοιάζει πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰανου, τῆς ὁποίας ἡ μία τῶν ὕψων εἶναι συντεθειμένη ἀπὸ παλαιὸν ὕλικὸν τοῦ ἀτομιστικοῦ ἰσοπεδωτικοῦ κινήματος, ἡ δὲ ἄλλη ἀναγγέλλει μίαν νέαν ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἰδεῶν.

Ὑπὸ τὴν πρώτην αὐτοῦ ὄψιν, ὁ μπαμπουβισμὸς ἐμφανίζεται ὡς ὄριμος καρπὸς τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Ἴδου λ.χ. ἀποσπάσματα τινα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Babeuf συνοψίζει τὴν ἰσοπεδωτικὴν του ἰδεολογίαν (39): «Τὸ φυσικὸν δίκαιον τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀποστολὴ των, εἶναι νὰ εἶναι ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς . . . ἡ κοινωνία ἰδρύθη διὰ νὰ ἐγγυηθῇ ἀσφαλέστερον εἰς ἕκαστον μέλος τὸ φυσικὸν δικαίωμα ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀποστολήν . . . ». «Ὅταν αἱ θεμελιώδεις ρῆτραι δὲν ἐφαρμόζονται κατέναντι πάντων ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, τὸ κοινωνικὸν συμβόλαιον διαλύεται καὶ ἐπανερχόμεθα ἐκ νέου εἰς τὸ φυσικὸν καθεστῶς ἢ, ὅπως ὁ Buonarroti θὰ γράψῃ ἀργότερον, ἐπαναλαμβάνων τὸ ἄρθρον 30 τοῦ Σχεδίου τοῦ Robespierre, «ὅταν ἡ κοινωνικὴ ἐγγύησις ἐλλείπει καὶ εἰς ἕνα μόνον πολίτην, οὗτος ὑπεισέρχεται εἰς τὸ φυσικὸν δικαίωμα νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτοπροσώπως τὰ δικαιώματά του» (40). Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν τμήμα τῆς κληρονομίας τοῦ φυσικοῦ δικαίου, τὸ ὁποῖον ὁ Babeuf καὶ οἱ ὄπαδοί του ἐπικαλοῦνται ὑπὲρ τῆς θεωρίας των. Τῇ βοηθείᾳ συνθημάτων προσφιλῶν εἰς τὸν εὐδαιμονισμὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωτισμοῦ δικαιολογοῦν ἄλλωστε οὗτοι καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως. Πρά-

38) Ἴδε Γεωργίου Κ. Βλάχου, Τὸ Κοινωνικὸν Κράτος τοῦ Rousseau' 1. c. σελ. 11 ἐπ.

39) Défense Générale, αὐτ. σελ. 12—13, 16.

40) Op. cit. τόμ. I σελ. 25 ἐπ. Ὁ Babeuf εἶχεν ἐπιμείνει εἰς τὸ βιβλίον του Cadastre perpétuel ἐπὶ τῆς ἀκυρότητος τῶν τίτλων ἰδιοκτησίας ἐναντι τῶν μὴ ἰδιοκτητῶν, Dommanget, ἔ. ἀ. σελ. 78 ἐπ.

γματι, κατὰ τὸν ἡγέτην τῶν Ἰσων, ὁ ὑπέρτατος σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ἡ «εὐτυχία τοῦ μεγαλειτέρου ἀριθμοῦ» δηλαδή ὅλων ἐκείνων οἵτινες στεροῦνται τῆς εὐτυχίας συνεπεία τῆς συγκεντρώσεως τοῦ πλοῦτου : «Ἡ ὀλότης τοῦ ἀνήκοντος εἰς πάντας πλοῦτου εὐρίσκεται ἀπερροφημένη ὑπὸ τὴν χεῖρα τινῶν . . . ὁπότε . . . μία γενικὴ ἀναστάσις τοῦ συστήματος τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι ἀναπόφευκτος . . . ἡ ἐξέγερσις τῶν πτωχῶν κατὰ τῶν πλουσίων εἶναι μία ἀναγκαιότης τὴν ὁποίαν οὐδεὶς δύναται νὰ κατανικήσῃ» (41).

Ἡ ἰδέα τῆς ἀναποφεύκτου κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπομακρύνει φυσικὰ τὸν Babeuf ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἰσοπεδωτικῆς θεωρίας. Πρέπει πάντως νὰ υπογραμμισθῇ, ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν ἀποτελεῖ, διὰ τὸν γάλλον κομμουνιστὴν, ἀναγκαίαν ἐκδήλωσιν συγκεκριμένης τινὸς ἱστορικῆς διαδικασίας οὔτε ἔχει ὡς φορέα ὀρισμένην κοινωνικὴν τάξιν. Ἡ ἐπανάστασις εἶναι τὸ τελευταῖον ἐπεισόδιον μιᾶς ὑπεριστορικῆς καὶ οἰονεὶ λογικῆς ἀναγκαιότητος. Καὶ διὰ τὸν Babeuf, ὅπως καὶ διὰ τοὺς ἰσοπεδωτικοὺς τοῦ αἰῶνος, ἀντὶ τῶν ἱστορικῶς ἐναλλασσομένων, κοινωνιολογικῶς προσδιορισμένων κοινωνικῶν τάξεων, ὑφίσταται μία ἀπλή, ἀέναος καὶ εὐθύγραμμος ἀντίθεσις μεταξὺ δύο κατηγοριῶν ἀνθρώπων, τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων, διακρινομένων μεταξὺ τῶν ὅχι κατὰ τὸ κριτήριον τῆς κατοχῆς τῶν μέσων παραγωγῆς, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ γεγονὸς τῆς ποσότητος τῶν εἰς ἑκάστην περιερχομένων καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Εἰς τὴν αἰωνίαν ταύτην σύγκρουσιν, κατὰ τὸν Babeuf λαμβάνουν μέρος, τασσόμενοι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν πτωχῶν, ὅλοι οἱ ἀπόστολοι τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τοῦ Σωκράτους, τοῦ Λυκούργου καὶ τῶν Γράκων μέχρι τῶν φιλοσόφων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ὅπως καὶ ἡ μέλλουσα παγκόσμιος κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις, ἀποτελοῦν τὰς τελικὰς φάσεις τῆς γιγαντιαίας ταύτης, διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων, πάλης πρὸς κατάκτησιν τῆς ἰσότητος (42) !

*
* *

Ἐν τούτοις, ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπὸ ἔποψιν φιλοσοφικῆς δικαιολογήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ εὐρισκόμεθα ἀκόμη πολὺ πλησίον τοῦ Rousseau καὶ τῶν θεωρητικῶν τῆς οὐσιαστικῆς ἰσότητος, ἀρκεῖ καὶ μόνη ἡ ἐπίμονος προσκόλλησις τῶν μπαμπουβιστῶν εἰς τὸ κολλεκτιβιστικὸν ἰδεῶδες ὅπως διανοίξῃ ἀληθῆ ἀβυσσον μεταξὺ τῆς λογικιστοῦς ἐπιστήμης τῶν πρώτων καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ρεαλισμοῦ τοῦ Babeuf καὶ τῶν συντρόφων του. Πράγματι, ἀφοῦ ἔδειξεν ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἐν γένει ἰδιοκτησία «δφείλει ὑποχρεωτικῶς νὰ δημιουργήσῃ εὐτυχεῖς καὶ δυστυχεῖς, κυρίους καὶ δούλους . . . », ὁ ἡγέτης τῆς Συναμοσίας τῶν Ἰσων, ἐγκύπτει εἰς τὴν οἰκονομικὴν πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς του, προσπαθῶν νὰ ἀποδείξῃ διὰ συγκεκριμένων ἐπιχειρημάτων, ὅτι ὁ οἰκονομικὸς φιλελευθερισμὸς εἶναι ἐξ ἴσου καταστρεπτικὸς τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἁλληλεγγύης ὡς πᾶν ἄλλο σύστημα ἐρειδόμενον ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ καταπίεσις καὶ ἡ ἐκ-

41) Défense Générale, Advielle, σελ. 30—31. Πρβλ. Buonarroti, ἔ. ἄ. τόμ. II, σελ. 131, ὅπου παρατίθεται καὶ τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα τοῦ Μανιφέστου τῶν Ἰσων : «Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις δὲν εἶναι παρὰ ὁ πρόδρομος μιᾶς ἄλλης ἐπαναστάσεως, πολὺ μεγαλειτέρας... ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἡ τελευταία».

42) Advielle, σελ. 13, D o m m a n g e t, αὐτ. σελ. 236 ἐπ.

μετάλλευσις, γράφει, δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀναπαλλοτριώτου τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἄλλων συναφῶν θεσμῶν τοῦ φεουδαρχικοῦ δικαίου (43). Αὐτὴ αὐτὴ ἢ τεχνικὴ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας ἀνταποκρίνεται εἰς ἀρχὰς θεμελιούσας τὴν ἀδικίαν. Ἡ διαφοροποίησις τῶν μισθῶν ἀναλόγως τῆς μεγαλειότηρας ἢ μικροτέρας ἀξίας τὴν ὁποίαν ἢ κοινὴ γνώμη ἀποδίδει ἐκάστοτε, ἀναλόγως τῆς μόδας ἢ ἄλλων κριτηρίων, εἰς ἕκαστον ἀγαθόν, ἀποτελεῖ πραγματικὴν ἀρπαγὴν: «πᾶν ὅ,τι τὸ ἄτομον ἰδιοποιεῖται ἀπὸ τὴν γῆν ἢ τοὺς καρπούς της πέραν ἐκείνων τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ τὸ διαθρέψουν εἶναι μία κοινωνικὴ κλοπὴ» . . . (44). Οἱ ἐπιτρέποντες τοῦτο νόμοι εἶναι ἄδικοι (45).

Ἀπορρίπτων κατηγορηματικῶς τὴν ἰδέαν τῆς διανεμητικῆς δικαιοσύνης, ὡς αὕτη ἐκδηλοῦται ὑπὸ καθεστῶς ἐλευθέρου σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν, ὁ Babeuf δὲν βλέπει φυσικὰ εἰμὴ μόνον τὰ ἐλαττώματα τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, τῆς ὁποίας παραγνωρίζει τελείως τὸν ἐπαναστατικόν, ἔναντι προηγουμένων καθεστῶτων, ρόλον. Ἡ κριτικὴ ὅμως τὴν ὁποίαν διατυπώνει εἰς βάρος τῆς τυπικῆς ἰσότητος, ἀναχθείσης ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τοῦ φιλελευθερισμοῦ εἰς ἀκρογωνιαίον λίθον τοῦ νέου καθεστῶτος, δεικνύει ὅτι ἔχει μελετήσει ἐπαρκῶς τὰ θεωρήματα τοῦ φυσικοῦ δικαίου καὶ ἔχει ἐμβαθύνει εἰς τὰς σχέσεις οὐσιαστικῆς ἰσότητος καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας. Ἀποτελεῖ πλάνην, γράφει, νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ πτωχὸς ἀπολαμβάνει τῆς αὐτῆς ἰσότητος ἐνώπιον τοῦ νόμου. Ἡ ἰσότης αὕτη εἶναι «πολιτικὴ μαγγανεία». «Χωρὶς τὴν πραγματικὴν ἰσότητα, ἢ νομικὴ ἰσότης εἶναι ἀπλῆ ψευδαίσθησις» (46). Πρέπει λοιπὸν ἡ ἐπανάστασις νὰ γίνῃ «εἰς τὰ πράγματα», νὰ ἀνταποκρίνεται δηλαδὴ εἰς τοὺς ἀληθεῖς νόμους τῆς κοινωνίας, ὅπως διετύπωσε τούτους ὁ συγγραφεὺς τοῦ **Κώδικος τῆς Φύσεως**. «Αἱ ἀληθεῖς κοινωνικαὶ συμβάσεις», γράφει ὁ τελευταῖος εἰς ἓν ἀπόσπασμα παρατιθέμενον αὐτουσίως εἰς τὴν **Γενικὴν Ὑπεράσπισιν** τοῦ Babeuf, «ὀφείλουν νὰ τείνουν εἰς τὴν διατήρησιν μεταξὺ τῶν πολιτῶν μιᾶς ἀμοιβαίας συνδρομῆς τόσοσιν τελείας, ὥστε εἰς οὐδέναν νὰ ἐλλείπη ὄχι μόνον τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐχάριστον» (47). Εἰσάγοντες τὸ κολλεκτιβιστικὸν σύστημα, ἀνυψοῦμεν συνεπῶς, κατὰ τὸν Babeuf, τὸ ἀτομικὸν δικαίωμα εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Αὐτομάτως παύουν νὰ ὑφίστανται ὅλα τὰ ἐλαττώματα ὅσα ἐπεσώρευσεν εἰς τὸν κόσμον ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία (48). Ἡ πρόδοσις αὕτη εἶναι τοσοῦτο μᾶλλον ἀσφαλῆς, καθ' ὅσον ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ κολλεκτιβισμοῦ «εἶναι ἓν ἀπλοῦν ζήτημα καταγραφῆς τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων, μία ἀπλὴ πρᾶξις ὑπολογισμοῦ καὶ προσαρμογῆς...» (49). Εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀναρχίαν, ὁ κολλεκτιβισμὸς τοῦ Babeuf, ὑποκαθιστᾷ μεθόδους αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς διοικήσεως τῆς οἰκονομίας.

43) Défense Générale σελ. 56.

44) Αὐτ. σελ. 37—38.

45) Αὐτ. σελ. 39.

46) Αὐτ. σελ. 63, 61. Πρβλ. Manifeste des Égaux, Walter, op. cit. σελ. 198.

47) Défense Générale, αὐτ. σελ. 56.

48) Buonarroti, ἔ. ἀ. I. σελ. 85 ἐπ. Πρβλ. Dommanget, Pages choisies. σελ. 268 ἐπ.

49) Défense Générale σελ. 57.

Αἱ ὀργανωτικαὶ ἀρχαὶ τῆς κολλεκτιβιστικῆς κοινωνίας τῶν Ἰσων ἀνα-
 σφύονται ἐκ τοῦ **Κώδικος τῆς Φύσεως**, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Babeuf παραπέ-
 μπει εἰς τὴν **Γενικὴν Ὑπεράσπισιν** ⁽⁵⁰⁾. Αἱ ἀρχαὶ αὗται συνοψίζονται ὡς ἀκο-
 λούθως: 1) «Οὐδὲν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θὰ ἀνήκη ἀτομικῶς ἢ κατ' ἰδιοκτησίαν εἰς
 οἰονδήποτε», ἐξαιρέσει τῶν πραγμάτων τῶν ὁποίων ἕκαστος θὰ κάμη ἄμεσον
 χρῆσιν διὰ τὰς ἀνάγκας του, τὰς ἀπολαύσεις του ἢ τὴν καθημερινὴν του ἐργα-
 σίαν. 2) Πᾶς πολίτης θὰ εἶναι δημόσιος ἀνὴρ, τρεφόμενος, συντηρούμενος καὶ
 ἀπασχολούμενος δημοσίᾳ δαπάνῃ. 3) «Πᾶς πολίτης θὰ συμβάλῃ ἐξ ἰδίων εἰς τὴν
 δημοσίαν ὠφέλειαν, κατὰ τὰς δυνάμεις του, τὰς ἰκανότητάς του καὶ τὴν ἡλικίαν
 του... συμφώνως πρὸς τοὺς διανεμητικὸς νόμους». 4) Θέλουν προβλεφθῆ ποιναι
 ἐναντίον οἰονδήποτε ὅστις θὰ ἀπειρεῖται νὰ εἰσαγάγῃ ἐκ νέου τὴν «μισητὴν ἰδιο-
 κτησίαν».

Ἡ κατάργησις τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας θὰ εἶναι ὀλοκληρωτικὴ. Τοῦτο περι-
 λαμβάνει τόσον τὰ παραγωγικὰ ὅσον καὶ τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ, πλὴν τῶν ἀμέ-
 σως ἀνωτέρω μνημονευομένων. Φαίνεται μάλιστα ὅτι ἡ ἐθνικοποίησις τῶν πρώτων
 ἀποτελεῖ μᾶλλον εἰς τὴν σκέψιν τῶν μπαμπουβιστῶν μέσον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς
 κοινωνικοποιήσεως τῶν τελευταίων. Ὅπως θὰ γράψῃ ἀργότερον ὁ Buonarroti,
 «τὰ ἀληθῆ ἀγαθὰ δὲν εἶναι αἱ γαῖαι, ἀλλὰ οἱ καρποὶ τοὺς ὁποίους παράγουν». Συμφώνως
 πρὸς τὴν ἀντίληψιν ταύτην, οἱ μπαμπουβισταὶ ἐπιδιώκουν τὴν πραγμα-
 τοποίησιν μᾶς καθαρῶς ἀριθμητικῆς ἰσότητος: «Ἡ φύσις ἔδωκεν εἰς ἕκαστον
 ἄνθρωπον ἐν ἴσῳ δικαίωμα ἐφ' ὅλων τῶν ἀγαθῶν... αἱ ἐργασίαι καὶ αἱ ἀπολαύ-
 σεις πρέπει νὰ εἶναι «κοιναί» ⁽⁵¹⁾.

Εἰς τὸ ἐπίκεντρον τῆς θεωρίας εὐρίσκομεν τὸ δικαίωμα ἀτομικῆς συντηρή-
 σεως καὶ εὐδαιμονίας, τὸ ὁποῖον ἐπεχειρήσαν νὰ προβάλλουν πολλοὶ ἰσοπεδωτικαὶ
 θεωρίαι, μολονότι διετήρησαν τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν. Οἱ μπαμπουβισταὶ νο-
 μίζουσι ὅτι ἡ τοιαύτη ἐναρμόνισις τοῦ δικαίουματος ἐπὶ τὴν ὑπαρξιν καὶ τῆς ἀτο-
 μικῆς ἰδιοκτησίας εἶναι ἀπραγματοποίητος. Προτείνουν συνεπῶς τὴν κατάργησιν
 τῆς δευτέρας. Μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ γεγονότος τούτου, «τὸ δικαίωμα ἕκαστου
 ἐπὶ μίαν εὐδαίμονα ὑπαρξιν» εὐρίσκει τὴν φυσικὴν του θέσιν ὡς ἀντάλλαγμα τῆς
 «ἴσης δι' ὅλους ὑποχρεώσεως ἐργασίας» ⁽⁵²⁾, δυνάμει τῆς ὁποίας ἕκαστος πολίτης
 προσκολλᾶται εἰς μίαν λειτουργίαν ἀναλόγως τῶν ἰκανοτήτων του, ὑποχρεούμενος
 νὰ καταθέτῃ τὸ προῖον τῆς ἐργασίας του εἰς κοινὰς ἀποθήκας. Τὸ Κράτος καθο-
 ρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν ἕκαστου ἐπαγγέλματος ⁽⁵³⁾, φροντίζει δὲ διὰ τὴν
 διανομὴν τῶν μέσων διατροφῆς μετὰ τὴν μεγαλειτέραν ἰσότητα» ⁽⁵⁴⁾.

Χάρις εἰς τὴν νέαν ταύτην κοινωνικὴν ἀριθμητικὴν ἐναρμόνισιν, τὸ δικαίωμα ἐπὶ τὴν
 ὑπαρξιν καθίσταται ὑποκειμενικὸν δικαίωμα παντὸς μέλους τοῦ Κράτους, ἡ δὲ
 ἐργασία μεταβάλλεται εἰς κοινωνικὴν λειτουργίαν ⁽⁵⁵⁾. Ἡ ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις

50) Ἴδε Code de la Nature, παρατ. ἐκδ. σελ. 85 ἐπ.

51) Walter, op. cit. σελ. 198, ἀρθρα 4 καὶ 5. Πρβλ. Défense Générale, A d v i e l l e, αὐτ. σελ. 85 ἐπ.

52) Buonarroti, ἔ. ἀ. I, σελ. 206, 209. Πρβλ. D o m m a n g e t, Pages choisies σελ. 215.

53) Lettre à Ch. Germain (an III), D o m m a n g e t, αὐτ. σελ. 211.

54) Défense Générale, αὐτ. σελ. 41.

55) Buonarroti, ἔ. ἀ. I, σελ. 211.

τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ διαδικασιῶν ἐπακολουθεῖ ἀναγκάως. Ὑπὸ τὸ νέον τοῦτο καθεστῶς, ἡ ἀγροτικὴ παραγωγή καὶ αἱ ἐργασίαι πρώτης ἀνάγκης κατέχουν τὰ πρωτεῖα (56), ἐνῶ τὸ ἐμπόριον τίθεται ἐκποδὸν ὡς μέσον κτήσεως κέρδους (57). Ἡ διαίρεσις τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας ὑποτάσσεται ἐφεξῆς εἰς ἐν ὑψηλὸν ἰδεῶδες. Τὸ Κράτος ἔχει τὸ καθήκον τῆς προσαρμογῆς τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς κοινωνίας συμφώνως πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς καταναλώσεως. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου, ἡ δημοσία ἀρχὴ προσφεύγει ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς κατάλληλον ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς οἰκονομικὸν σχεδιασμὸν.

Ἡ ἰδέα τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου κατέχει προέχουσαν θέσιν ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς : «εἰς τὴν ἀναγεννωμένην κοινωνίαν τὸ πᾶν πρέπει νὰ εἶναι ἰσορροπία καὶ συμψηφισμός», «τὸ πᾶν θὰ εἶναι ἐκεῖ προσηρμοσμένον καὶ προσδιορισμένον κατὰ τὰς παρούσας ἀνάγκας καὶ τὰς προβλεπομένας ἐκ τῆς πιθανῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς κοινότητος» (58). Ὁ ρόλος τῆς ἐπιστήμης, ὅπως καὶ εἰς τὴν *Οὐτοπλίαν* τοῦ *Morus*, καθίσταται σημαντικός. Ἐπιστήμη ὅμως καὶ τεχνικὴ δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπουν εἰς ποσοτικὴν ἀποκλειστικῶς βελτίωσιν. Ἡ χρῆσις τῶν μηχανῶν, γράφει ὁ *Buonarroti*, δὲν δύναται νὰ καταστῇ ἐπιφέλῃς διὰ τὴν κοινωνίαν εἰμὴ μόνον τῇ παρεμβάσει δημοσίων κανονισμῶν, οἱ ὅποιοι θὰ ὑπαγάγουν ταύτας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συνόλου, ἀποβλέποντες εἰδικότερον εἰς ἐλάφρυνσιν ὄλων τῶν ἐργασιῶν (59).

*
* * *

Ὡς εἶναι ἐνδόνητον, ἡ ἐφαρμογὴ τοιοῦτου προγράμματος μοιραίως ὀδηγεῖ εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν συγκέντρωσιν. Τὸ Κράτος δὲν ἐξαφανίζεται, ἀλλὰ θεμελιούται σταθερῶς ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ὑφίσταται ἐν ἀνώτατον ὄργανον οἰκονομικῆς διευθύνσεως, συμφώνως πρὸς τὴν ἰδέαν ἐνὸς καθολικοῦ σχεδίου περιλαμβάνοντος τὴν παραγωγὴν, τὴν διανομὴν καὶ τὴν πρόβλεψιν (60).

Ἐν τούτοις ὁ ρόλος τοῦ μαπαμπουβιστικοῦ Κράτους δὲν εἶναι αὐστηρῶς οἰκονομικός. Ἡ οἰκονομία εἶναι τμῆμα μιᾶς εὐρυτέρας κοινωνικῆς τέχνης, τῆς

56) Αὐτόθι.

57) Οἱ ἔμποροι καθίστανται «ἀπλᾶ ὄργανα διανομῆς», *Dommanget*, αὐτ. σελ. 210.

58) Αὐτ. σελ. 207—212.

59) Ἐ. ἀ. I, σελ. 211—213.

60) Αὐτ. σελ. 215. Ἡ ἰδέα τῆς οἰκονομικῆς προβλέψεως εἶναι διαδεδομένη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ μεταξὺ ὁπαδῶν τοῦ φιλελευθερισμοῦ, ὅπως ὁ *Condorcet*. Ὁ μέγας οὗτος θεωρητικὸς τῆς προόδου, πιστεύει πράγματι εἰς τὴν παντοδυναμίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐλπίζει νὰ ὑπερβικήσῃ, τῇ βοηθείᾳ τῆς κοινωνικῆς στατιστικῆς, τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας ἐπεσφόρευεν ἡ οἰκονομικὴ ἀνισότης (*Esquisse d'un tableau des progrès de l'esprit humain*, Gênes 1798, σελ. 304 ἐπ., 321 ἐπ.). Ἐν τούτοις ὁ σχεδιασμὸς τὸν ὅποιον προτείνει δὲν ταυτίζεται πρὸς τὴν «σχεδιασμένην οἰκονομίαν» ἀλλὰ, καταλείπων ἄθικτον τὴν φιλελευθέραν παραγωγικὴν διαδικασίαν, ἀποβλέπει ἀπλῶς νὰ ἀποτρέψῃ ἐκεῖνα ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων της τὰ ὁποία θὰ ἦσαν ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰσότητά (αὐτ. σελ. 315 ἐπ.). Οὕτως ὁ *Condorcet*, ἀπιστάμενος τῆς φιλελευτέρας ὀρθοδοξίας, διαβλέπει τὴν προοδευτικὴν κοινωνικοποίησιν τῆς πίστεως, τὴν ἀσφάλειαν τοῦ γήρατος, κλπ. (αὐτ. σελ. 318 ἐπ.).

ὁποίας τελικὸς σκοπὸς εἶναι νὰ ἑναρμονίσῃ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ἡ «ἀμοιβαιότης τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῶν πόνων» νὰ λειτουργήσῃ ἀνεμπόδιστως. Ἡ πολιτικο-οικονομικὴ συγκέντρωσις δὲν θὰ ἔπρεπε συνεπῶς νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς αὐταρχικῆς διακυβερνήσεως. Ὁ σοσιαλιστικὸς σχεδιασμὸς ἔχει ὡς σκοπὸν αὐτὴν ταύτην τὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας ἡ εὐδαιμονία ἐξαρτᾶται, εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Babeuf, ἀπὸ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλειέ-
ραν ἀπλοποίησιν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων. Πρωταρχικὸς ὅρος τῆς ἀπλοποιήσεως ταύτης εἶναι ἡ ἀποκέντρωσις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, διὰ τῆς καταργήσεως τῶν μεγάλων πόλεων, προϊόντων τῆς ἀναρχουμένης οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ παρελθόν-
τος (61).

Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Babeuf ἐπαναλαμβάνει ἐδῶ τὰς προ-
τιμήσεις τῶν οὐτοπιστῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος πρὸς τὰς μικρὰς ἀγροτικὰς
κοινότητες. Οἱ ἴσοι κινουῦνται ἀσφαλῶς ἐν τῷ πλαιτίῳ τῶν κρατουσῶν ἰδεῶν
τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ὅταν προκρίνουν τὴν ὀριζοντίαν συγκέντρωσιν συμ-
φώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς πολιτειακῆς ἐνότητος καὶ τῆς νομικῆς ἰσότητος, ἀντι-
θέτως πρὸς τὰς ἱστορικὰς διακρίσεις τὰς ὁποίας ἡ φεουδαρχία εἶχε κληροδοτήσει
εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Φωτισμοῦ. Ἀλλὰ φρονοῦν ὅτι ἡ ἰσότης καὶ ἡ ὁμοιομορφία
θὰ ἦσαν καταδικασμένοι νὰ παραμείνουν γράμμα νεκρὸν, ἐὰν αἱ παραγωγικαὶ
δυνάμεις τοῦ ἔθνους ἐφέροντο ἀενάως πρὸς τὸ κέντρον, διὰ νὰ παραδοθῶν εἰς
χεῖρας τῶν ὀλίγων.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κράτους τοῦ Babeuf ἀποκαλύπτεται οὕτω ἐν πάσῃ πλη-
ρότητι. Τὸ σοσιαλιστικὸν Κράτος εἶναι ταυτοχρόνως ὀργανωτὴς καὶ ἐκπαιδευτὴς,
ἰδίως δὲ ἐκπαιδευτὴς : «Τὸ ἀριστοῦργημα τῆς πολιτικῆς εἶναι νὰ μεταβάλλῃ διὰ
τῆς ἀγωγῆς, διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ διὰ τῆς λογικῆς, διὰ τῆς γνώμης (*opi-
nion*) καὶ διὰ τῆς ἔλξεως τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ εὐχαρίστησις, τὴν καρδίαν τοῦ
ἀνθρώπου κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ δυνηθῇ ποτὲ νὰ ἔχη ἄλλας ἐπιθυ-
μίας ἀπὸ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι τείνουν νὰ καταστήσουν τὴν κοινωνίαν περισσότερον
ἐλευθέραν, περισσότερον εὐτυχή καὶ σταθεράν» (62).

Μεταξὺ τῶν καθηκόντων τοῦ νέου Κράτους καταλέγονται «ἡ ἄσκησις τοῦ
σώματος, ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος, ἡ ἐκπαίδευσις τῆς νεότητος, ἡ γενικὴ
ἀγωγή, ὁ χειρισμὸς τῶν ὅπλων, αἱ στρατιωτικαὶ ἀσκήσεις, ἡ ἀπονομὴ τιμῶν εἰς
τὴν θεότητα, ἡ ἀποθέωσις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, αἱ δημόσια παιδιὰ, ὁ ἔξωραϊ-
σμὸς τῶν ἐορτῶν, ἡ διοίκησις καὶ αἱ σύνοδοι τοῦ λαοῦ» (63). Ἡ πολιτικὴ ἐκπαί-
δευσις εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῆς μεταβολῆς (64). Ἡ ἰδέα τοῦ πλατωνικοῦ Κρά-
τους ἀναβιοῖ διὰ μέσου τῆς παιδαγωγικῆς ἰδέας. Ἄλλ' ὑπάρχει μία θεμελιώ-
δης διαφορὰ μεταξὺ ἐκείνου τοῦ Κράτους καὶ τῆς κομμουνιστικῆς πολιτείας τῶν
Ἰσων. Εἰς τὴν τελευταίαν βασιλεύει τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα τὸ ὁποῖον κυριαρ-
χεῖ καὶ εἰς τὴν **Οὐτοπίαν** τοῦ Morus (65). Πράγματι, ὁ Babeuf ὄχι μόνον δὲν

61) Ἀδτ. σελ. 220 ἐπ.

62) Ἀδτ. σελ. 223.

63) Ἀδτ. σελ. 227, 284.

64) Cadastre perpétuel, *D o m m a n g e t*, Pages choisies, σελ. 85 *B u o n a r-
r o t i*, ἔ. ἄ. σελ. 229.

65) Ὑπομνηστέον ἐν τούτοις ὅτι ὁ Morus, ὅπως οἱ πλείστοι τῶν πρὸ τοῦ Babeuf

αναγνωρίζει την ανάγκην μιᾶς διακεκριμένης τάξεως κυβερνώντων, ἀλλὰ καὶ καταγγέλλει ὡς ἐπικίνδυνον τὴν ὑπαρξίν τάξεων εἰδικῶς μεμυημένων εἰς τὴν τέχνην τοῦ κυβερνᾶν (66). Ὅπως θὰ γράψῃ ἀργότερον ὁ Buonarroti, μεταξύ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν τῶν Ἰσων κατελέγετο ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ Σχεδίου Συντάγματος τοῦ Robespierre, διάταξις κατὰ τὴν ὁποίαν «πᾶς θεσμὸς ὅστις δὲν ὑποθέτει ὅτι ὁ λαὸς εἶναι καλὸς καὶ ὁ ἄρχων ὑποκείμενος εἰς διαφθορὰν εἶναι ἐλαττωματικὸς» (67). Συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἡ λαϊκὴ κυριαρχία ἀποκτᾶ εἰς τὸ κράτος τοῦ Babeuf ἕξ ἴσου θεμελιώδη σημασίαν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος. Τὸ κομμουνιστικὸν κράτος διακυβερνᾶται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας. Προβλέπεται οὕτω ὅτι αἱ Τοπικαὶ Συνελεύσεις τῶν Κύκλων (Assemblées primaires d' Arrondissement), ὀνομαζόμεναι «Κυριαρχικαὶ Συνελεύσεις» (Assemblées de Souveraineté) ἀσκοῦν τὸ δικαίωμα τῆς νομοθετικῆς πρωτοβουλίας καὶ τὸ λαϊκὸν veto. Αἱ Συνελεύσεις τῶν Νομοθετῶν (Assemblées des Législateurs) ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς κυρώσεως. Ὑπεράνω τῶν συνελεύσεων τούτων τίθενται αἱ Συνελεύσεις τῶν Ἐφόρων (Assemblées des Conservateurs), αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὡς ἔργον τὴν ἐπικύρωσιν τῶν νόμων καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς τὰς σχέσεις τῆς πρὸς τὴν νομοθετικὴν (68).

*
* *

Ἡ μπαμπουβιστικὴ θεωρία δὲν εἶναι «σοσιαλιστικὴ» συνεπεὶα μόνον τῆς ἀμιγροῦς κολλεκτιβιστικῆς κατευθύνσεως τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ εἰς τὸν τομέα τῆς οἰκονομίας. Εἶναι ἐπίσης σοσιαλιστικὴ, κατὰ τὴν σύγχρονον ἔννοιαν τοῦ ὄρου, ὡς ἐκ τοῦ λαϊκοῦ χαρακτήρος της. Εἰς μάτην ἤθελεν ἀναζητήσει τις εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην τὰ ἴχνη τοῦ ἀπολυταρχικοῦ δλοκληρωτισμοῦ ἢ τοῦ κρατικοῦ ψευδοσοσιαλισμοῦ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Οἱ Ἰσοὶ οὐδὲν ἀναμένουν ἀπὸ τοῦ «φωτισμένου» δεσπότης, ἀλλ' ἀπευθύνονται εἰς τὸν λαὸν ἢ μᾶλλον εἰς μίαν φωτισμένην μειοψηφίαν τοῦ λαοῦ, τῆς ὁποίας ἡ δραστικὴ παρέμβασις κρίνεται ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προγράμματος. Ὁ Harold Laski, εἰς μίαν δευδερκὴν μελέτην του ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς σημαντικῆς ταύτης πλευρᾶς τῆς θεωρίας τῶν Ἰσων, τὴν ὁποίαν συγκρίνει πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Λενινισμοῦ: «Δὲν εἶναι μία πραγματικὴ θεωρητικὴ καινοτομία, γράφει οὗτος, διότι ἡ θεωρία εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ παράδοσις τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἐκαθαρισμένη καὶ διηρηκρινισμένη χάρις εἰς τὴν βαθεῖαν ἐμπειρίαν ἐπὶ ἑτῶν ἐπαναστάσεως. Εἶναι μία βεβαία καινοτομία ὡς πρὸς τὴν μέθοδον, ἐγκαινιάζουσα μίαν ἐποχὴν ἀποφα-

σοσιαλιστῶν, εἶναι ἐχθρικῶς διατεθειμένος ἐναντι τῶν λαϊκῶν κινήματων. Ἴδε σχετικῶς K a r l K a u t z k y, Die Vorläufer des neueren Sozialismus, I. Theil, Abs. IV, Thomas Morus, Stuttgart 1895, σελ. 466—467. Ἴδε καὶ Πλάτωνος, Πολιτικός 303 α—β: «Τὴν δ' αὖ τοῦ πλήθους, κατὰ πάντα ἀσθενῆ, καὶ μηδὲν μῆτε ἀγαθὸν μῆτε κακὸν μέγα δυναμένην ὡς πρὸς τὰς ἄλλας [Πολιτείας]. Πρβλ. L a c h i è z e R e y, Les idées morales, sociales et politiques de Platon, Bibliothèque de la Revue des Cours et Conférences 1938 σελ. 196 ἑπ.

66) Buonarroti, ἔ. ἄ. σελ. 230 ἑπ.

67) Αὐτ. σελ. 25 ἑπ.

68) Αὐτ. σελ. 265.

σιστικής σημασίας διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ σοσιαλισμοῦ» (69). Ἡ καινοτομία αὕτη ἔγκειται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνάγκης μιᾶς δικτατορικῆς ἐξουσίας πρὸς ἐπιβολὴν τῆς μεταρρυθμίσεως. Ἡ «Ἐπαναστατικὴ Ἐπιτροπὴ» τῆς Συνωμοσίας θὰ ἀνελάμβανε, πράγματι, νὰ ἐπιβάλλῃ διὰ τῆς βίας τὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ὁποίας ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω. Ἄλλ' ἤθελε μεταβιβάσει εἰς τὸν λαὸν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν εὐθὺς ὡς ἡ κοινωνικοποίησις τῆς ἰδιοκτησίας, ἐξαφανίζουσα τὰς οἰκονομικὰς ὀλιγαρχίας, θὰ καθίστα δυνατὴν τὴν ἀσκησιν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Ἡ δικτατορία τῆς ἐπαναστατικῆς μειοψηφίας θὰ ἦτο γεγονὸς βραχυτάτης χρονικῆς διαρκείας, ἤθελε δὲ χρησιμεύσει ἀπλῶς ὡς γέφυρα διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἡ σημερινὴ κοινωνία θὰ διέβαινεν εἰς τὸν κόσμον τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφοσύνης (70).

Ἡ ἀντίληψις αὕτη τῆς ἐπαναστάσεως ὡς ἀναγκαίου μέσου πρὸς ἐπιβολὴν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ἀνήκει ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Babeuf. Ἡ ἰδέα ὅμως τῆς «νομίμου ἐπαναστάσεως» πρὸς ἀνατροπὴν τῶν «τυραννικῶν» κυβερνήσεων, ἀποτελεῖ παλαιὰν κληρονομίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως (71). Παραληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Locke ἀπὸ τὴν ὀπλοθήκην τῶν μοναρχομάχων καὶ ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τοῦ ἀγγλικοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, διέπλευσεν ἐκ νέου τὴν Μάγην καὶ ἐνέπνευσε τοὺς ἡγέτας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἀφοῦ προηγουμένως εἶχεν ἀποτυπωθῆ εἰς τὴν «Διακήρυξιν τῆς Ἀνεξαρτησίας» τῶν Η.Π.Α. Οἱ λόγοι τοῦ Saint - Just : «Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθοῦν οἱ ἐπαναστατικοὶ νόμοι ἐὰν αὕτη αὕτη ἡ κυβερνήσις δὲν λάβῃ ἐπαναστατικὴν συγκρότησιν» (72), ἐξέφραζον γνησίως τὰς κρατούσας ἀντιλήψεις κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁ Babeuf παρελάμβανε διὰ λογαριασμὸν τοῦ σο-

69) Op. cit. σελ. 25, 20—29. Ἡ σημασία καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐπαναστατικῆς μεθόδου τοῦ Babeuf διαφέρουν ἐν τούτοις τῆς λενινιστικῆς θεωρίας τῆς ἐπαναστάσεως, ἴδε ἐπ. ὑποσημείωσιν.

70) Σταθερὸν ὑπόβαθρον τῶν ἰδεολογικῶν προσανατολισμῶν τοῦ Babeuf παραμένει ἡ ἀπλοῖκῃ ἰδέα, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσις εἶναι τρόπον τινὰ ἐτοιμῇ ἤδη ἀπὸ τὰς χεῖρας τῆς δημιουργίας διὰ νὰ δεχθῆ χωρὶς διαμαρτυρίαν καὶ τὸν πειραματισμὸν τῆς κολλεκτιβιστικῆς ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας καὶ τὴν ἠθικο-πολιτικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ Κράτους. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ἡ ἰδέα τῆς δικτατορίας ἐμφανίζεται εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Babeuf ὡς εἶδος τι στιγμιαίου πραξικοπήματος πρὸς ἄμεσον ἐγκαθίδρυσιν ὄχι μόνον τοῦ κολλεκτιβισμοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀποκαλύπτονται, παρὰ πᾶσαν ὁμοιότητα ἢ ἀναλογίαν τῆς μπαμπουβιστικῆς πρὸς τὴν λενινιστικὴν πολιτεολογίαν, αἱ βαθεῖαι διαφοραὶ αἱ ὁποῖαι τὰς χωρίζουν. Ἡ πολιτικὴ θεωρία τῶν Ἰσων ἀποτελεῖ ὀλοκληρωτικὸν τμήμα τῆς δογματικῆς αἰσιοδοξίας τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος καὶ συνδέεται κατὰ τὴν ἐσωτέραν αὐτῆς φύσιν καὶ οὐσίαν πρὸς τὰ φυσιοκρατικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς. Ὁ λενινισμὸς προϋποθέτει ἀντιθέτως τὴν ἄρνησιν τῆς φυσιοκρατίας ἐν ὀνόματι τῆς ἱστορικῆς ἀνάγκης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπλέκεται καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς μέσου πρὸς ἐπιβολὴν μιᾶς ταξικῆς δικτατορίας ἀπροσδιορίστου διαρκείας.

71) Ἐκθεσιν τῶν θεωριῶν περὶ τοῦ δικσιώματος τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν τῆς Δύσεως, ἴδε ἐν A. G e m e a n u, La résistance à l'oppression et le droit d'insurrection (th. Paris 1933).

72) Ἴδε M a t h i e z, La Vie Chère, σελ. 416. Πρὸβλ. τοὺς λόγους τοῦ Marat : «Avant de songer à être libre il faut songer de vivre», J a u r è s, Histoire socialiste de la Révolution, éd. revue par M a t h i e z, III, La Législative, σελ. 331.

σιαλισμοῦ τὴν ἐπαναστατικὴν φιλοσοφίαν τῆς ἀστικῆς τάξεως. Ἀπὸ τὴν μακρὰν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν παράδοσιν τῆς Δύσεως παρελάμβανεν ἐπίσης τὴν ἰδέαν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ὡς καὶ τὴν εὐρύτεραν ἐκείνην ἀντίληψιν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, ὡς ἠθικῆς τελειώσεως τοῦ ἀτόμου (73). Ἡ φιλοσοφία τοῦ ἀτομισμοῦ ἐπιζῆ οὕτως εἰς τὸ Κράτος τῶν Ἰσῶν καὶ τὸ διαστέλλει σαφῶς τόσο ἀπὸ τὸν ἀριστοκρατικὸν κομμουνισμὸν τῆς πλατωνικῆς πολιτείας ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς ὀλοκληρωτικὰς τάσεις ὄρισμένων κοινωνιστικῶν θεωριῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου καὶ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος (74).

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐκθεσιν, κατεβλήθη ^{**}προσπάθεια ὅπως ἡ θεωρία τῶν Ἰσῶν ἐνταχθῆ εἰς τὸ γενικώτερον πλαίσιον τῶν πολιτικῶν ἰδεῶν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ὑπογραμμισθοῦν δὲ οἱ γενικοὶ αὐτῆς χαρακτῆρες καὶ κατευθύνσεις. Ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν ταύτην προκύπτουν καὶ τὰ ἀσθενῆ σημεῖα τῆς θεωρίας.

Τὸ πρῶτον ἐλάττωμά της εἶναι ἡ μονομερὴς καὶ δογματικὴ προσήλωσις εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀρπαγῆς ὡς μοναδικῆς πηγῆς τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ καθολικὴ ἀνὰ τὸν κόσμον διάδοσις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν ἀνθρώπων εἰς κρατικὰς κοινωνίας δὲν εἶναι δυνατὸν βεβαίως νὰ ἐξηγηθοῦν μὲ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀρπαγῆς. Διότι ἡ ἀρπαγὴ, καὶ ἂν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν πρώτην καταγωγὴν τῆς ἰδιοκτησίας, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν περαιτέρω διάπλασιν καὶ σταθεροποίησιν αὐτῆς, εἰς τὰ καθεστῶτα ἰδίως ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιοκτητῶν ἐγγίζει ἢ καὶ ὑπερβαίνει τὴν πλειοψηφίαν τῶν πολιτῶν. Θὰ ἔπρεπε δὲ πάντως νὰ ὑποθέσῃ τις, διὰ νὰ ἐμμελῆ εἰς τὴν ἀρνητικὴν ταύτην ἀξιολόγησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ὅτι ἐνυπάρχει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν γενικωτέρα τις ἐνδιάθετος τάσις πρὸς ἀρπαγὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνοχὴν τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς βίας. Ἡ ἀποδοχὴ ὅμως τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς παλαιότερας αὐταρχικὰς θεωρίας ὅπως ἐκείνη τοῦ Hobbes, θὰ ἀνέστρεφεν ὀλοκληρωτικῶς τοὺς ὅρους

73) Ἡ παράδοσις τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἐμπνέει ἐπίσης τὴν ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων φιλοσοφίαν τοῦ Babeuf. Κατὰ τὴν μεταβατικὴν περίοδον καὶ μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ κομμουνιστικοῦ συστήματος εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἐν ἐλάχιστον ὅριον οικονομικῆς αὐταρχείας καθίσταται ἀναγκαῖον εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν Κράτος, ἵνα τοῦτο εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀμυνθῆ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν. Τὸ ἰδιωτικὸν ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ἔχει ἐξ ἄλλου καταργηθῆ συνείρα καὶ τῆς καταργήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιούτου. Ἐν τούτοις οἱ Ἰσοὶ οὐδέποτε παρεσύρθησαν ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ οικονομικοῦ ἀπομονωτισμοῦ, ὅπως θὰ συμβῆ κατὰ τὴν αὐτὴν περίπτωσιν ἐποχὴν εἰς τὸν Fichte (Ἴδε G. Vlachos, *Fédéralisme et Raison d'État dans la pensée internationale de Fichte*, Paris, 1948. σελ. 64 ἐπ., σελ. 97 σημ. 2), ἀλλὰ προέβλεψαν τὴν διενέργειαν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦτου τοῦ σοσιαλιστικοῦ Κράτους (Buonarroti, ἔ. ἀ. II σελ. 315). Ἡ Δημοκρατία τῶν Ἰσῶν δὲν εἶναι ἄλλωστε οὔτε ἰμπεριαλιστικὴ οὔτε ἐπιθετικὴ ἀναγνωρίζει ἀντιθέτως ὅτι ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ τὴν δευτέραν, μετὰ τὴν ἰσότητά, ἀρχὴν (αὐτ. I σελ. 247—248) καὶ δὲν ἀποδέχεται περιορισμούς εἰς τὸν ὀφειλόμενον ἔναντι τοῦ διεθνoῦς δικαίου σεβασμὸν (αὐτ., σελ. 237, ἐπ., 248 ἐπ.). Εἰς τὴν σκέψιν τῶν Ἰσῶν ἐπικρατεῖ τὸ φιλειρηνικὸν ἰδεῶδες τοῦ Abbé Grégoire καὶ τῶν φιλελευθέρων ἡγετῶν τῆς Ἐπαναστάσεως.

74) Ἐπαληθεύει οὕτως, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Ἰσῶν, ἡ γενικωτέρα ἐκδοχὴ τοῦ Roger Gordon, ἔ. ἀ. σελ. 90 ἐπ., κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ φιλελευθερισμὸς καὶ ὁ σοσιαλισμὸς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἀποτελοῦν δύο ἀδελφὰς - ἀντιπάλους θεωρίας κοινωνούσας εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀτομισμοῦ.

τοῦ προβλήματος καὶ θὰ ὁδήγει εἰς πολὺ διαφορετικὰ συμπεράσματα ἀπὸ ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξεν ὁ ἡγέτης τῶν Ἰσων.

Πρωταρχικῆ, πράγματι, προϋπόθεσις τῆς θεωρίας τοῦ Babeuf εἶναι ἡ ἄποψις ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ὄν διαθέτει ἀπεριόριστον καλωσύνην, ἡ ὁποία τὸ καθιστᾷ ἱκανόν, ὑπὸ κατάλληλον διαπαιδαγώγησιν, νὰ ὑποκαταστήσῃ πλήρως τὸν ἄλτρουισμόν εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἀπαρνούμενον τὸ ἀτομικόν του ἐγὼ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς κοινῆς εὐτυχίας πάντων. Ἡ ἀντίληψις ὅμως αὕτη δυσχερῶς δύναται νὰ ἐναρμονισθῇ πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς βίας, διαπορεῖ δέ τις εὐλόγως διατὴ ἢ ἐνδιάθετος αὕτη δύναμις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς δὲν διεμόρφωσεν ἄλλως ἀφ' ἑαυτῆς τοὺς ἱστορικοὺς θεσμούς, ἀναιροῦσα τὴν ἀρπαγὴν καὶ καθοδηγοῦσα τοὺς ἀρπαγας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Πρέπει λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ ἱστορικοὶ θεσμοὶ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῶν με τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀρπαγῆς. Εἰς τὴν πραγματικότητα οἱ κοινωνικοὶ καὶ πολιτειακοὶ θεσμοὶ ἐπηρεάζονται ἀπὸ ποικίλους τεχνικοὺς καὶ πολιτιστικοὺς παράγοντας, τῶν ὁποίων ἡ ἀναγωγή εἰς ἓν ἀπλοῦν φυσικὸν αἷτιον, ὡς εἶναι τὸ ἐνστικτον τῆς ἀρπαγῆς, θ' ἀπετέλει προφανῆ διαστρέβλωσιν τῆς πραγματικότητος.

Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ θεωρία τοῦ Babeuf ἄγνοεῖ παντελῶς τοὺς μνημονευθέντας ἀντικειμενικοὺς παράγοντας. Ἡ κριτικὴ τὴν ὁποῖαν καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὀπαδοὶ του διετύπωσαν κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τοῦ Κράτους ἀνταποκρίνεται εἰς δύο βασικὰς τοποθετήσεις, ἐκάστη τῶν ὁποίων φέρει τὴν σφραγίδα τῶν γενικωτέρων πνευματικῶν τάσεων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν θεώρησιν τῶν κοινωνικῶν ἐν γένει φαινομένων ὑπὸ τὸ πρῶσιμα μιᾶς ὑποθετικῆς ἀνθρωπολογίας, βεβαρυμένης ἀπὸ τὸν ἀτομισμὸν τῶν μεγάλων φιλοσοφικῶν συστημάτων τοῦ προηγουμένου αἰῶνος. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ ἀλληλεγγύης, τὴν ὁποῖαν ἐπικαλεῖται ὁ Babeuf, προσεγγίζων τὰς διδασκαλίας τοῦ Rousseau καὶ τοῦ Morelly, δὲν ἀποτελεῖ διακαθοριστικὴν ἀρχὴν ὄρισμένου τρόπου ὑπάρξεως τοῦ κοινωνικοῦ εἶναι, ἀλλ' ἀφηρημένην ἠθικὴν ἐπιταγὴν, τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ προϋποθέτει ριζικὴν ἀναστροφὴν τοῦ ἐπὶ ἀντιθέτων ἀρχῶν λειτουργοῦντος κοινωνικοῦ βίου.

Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ὁ κολλεκτιβισμὸς καὶ οἱ παραλλήλως πρὸς αὐτὸν διαμορφούμενοι θεσμοὶ τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας τῶν Ἰσων βασίζονται εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ ἄλτρουισμὸς ἀποτελεῖ φυσιολογικωτέραν καὶ ἰσχυροτέραν τᾶσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀπὸ τὸν ἐγωῖσμὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἐνστικτον τῆς δικαιοσύνης. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ ἄπλην δογματικὴν ὑπόθεσιν, ἐξ ἴσου ἀυθαίρετον πρὸς τὴν ἀντίστροφον ὑπόθεσιν τοῦ φυσικοῦ ἐγωῖσμοῦ.

Ἡ δευτέρα βασικὴ τοποθέτησις τοῦ Babeuf ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἱστορία διέπεται ἐν τῷ συνόλῳ της ἀπὸ μίαν ἀέναον εὐθύγραμμον πάλην μεταξὺ τῶν ἐχόντων καὶ τῶν μὴ ἐχόντων, τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν εἶναι, ὅπως εἶδομεν ἄνωτέρω, ἀποκλειστικὴ ἐπινόησις τοῦ Babeuf, χαρακτηρίζει ὅμως ὅλως ἰδιαιτέρως τὴν θεωρίαν τῶν Ἰσων. Ἀνταποκρίνεται δὲ καὶ αὕτη εἰς τὴν θεμελιώδη ἀδυναμίαν τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας ὅπως συλλάβῃ, ὑπεράνω τῆς λογικῆς ἰσοδυναμίας τῶν ἀτομικῶν ἐγῶ, τὸ συγκεκριμένον, ἱστορικῶς προσδιωρισμένον εἶναι τῶν φαινομένων ἢ τῶν θεσμῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Οἱ «πλούσιοι» καὶ οἱ «πτωχοὶ» εἶναι ἀριθμητικὰ σύνολα, τὰ ὁποῖα

οὔτε συνδέονται μεταξύ των καθ' ὄρισμένον ρυθμὸν τῆς κοινωνικῆς ἐξελιξέως οὔτε ὑπόκεινται εἰς διαφοροποίησιν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς τοιαύτης ἐξελιξέως. Ὁ ἀγὼν μεταξύ πλουσίων καὶ πτωχῶν ἀποτελεῖ μίαν νέαν μορφήν «bellum omnium contra omnes» μὲ βᾶσιν πάλιν τὴν ὑποθετικὴν ἀνθρωπολογίαν τοῦ ἀτομισμού ἀναδιπλουμένην ἀπὸ τὴν ρομαντικὴν ἐπὶ κλησιν τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ, ὡς μοχλοῦ μελλουσῶν ἀγνώστων μεταβολῶν τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Αἱ λογικαὶ ἀδυναμίαι τῆς θεωρίας ἀναζητοῦν τὴν θεραπείαν των εἰς τὴν πρόβλεψιν αἰσιδοῶξων μεταρρυθμίσεων τὰς ὁποίας ἡ φωτισμένη μειοψηφία τῶν Ἰσων θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρει εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ αἰσιοδοξία αὕτη τοῦ Babeuf καὶ τῶν φίλων του θὰ παρέμενεν αἰνίγμα ἀνεξήγητον ἐὰν δὲν ἐλάμβανέ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐτροφοδοτεῖτο ἀπὸ μίαν ἀπειόριστον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν δημιουργικὸν ρόλον τῆς ἐπιστήμης, ἐμπιστοσύνην τὴν ὁποίαν συμμερίζονται, ὅπως ἐσημειώσαμεν ἤδη, ἅπαντες οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Φωτισμοῦ. Ἡ κοινὴ αὕτη προσήλωσις τῶν ἀντιπάλων θεωριῶν τοῦ φιλελευθερισμοῦ καὶ τοῦ κολληκτιβισμοῦ εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἐπιστημονικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας ἐξηγεῖ μέχρις ἐνὸς σημείου καὶ ὄρισμένας ἰδεολογικὰς διασταυρώσεις (15), αἱ ὁποῖαι τόσον ἐντόνας χρωματίζουν τὰς δυσμὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος.

75) Τοιαῦται διασταυρώσεις ἀπαντῶνται ὄχι μόνον εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Robespierre ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνην τοῦ Condorcet (Ἴδε ἄνωτ. σημ. 30 καὶ 60). Ἐσημειώθη ἔξ ἄλλου ἀνωτέρω ἡ προσχώρησις τοῦ γερμανοῦ φιλοσόφου J. G. Fichte εἰς τὸν σοσιαλισμὸν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρῳσιν τῶν ἐπαναστατικῶν ρευμάτων τῆς Γαλλίας. Δὲν θὰ ἦτο ἴσως ἀνοφελές, διὰ τὴν πληροστέραν ἀπεικόνισιν τῶν πνευματικῶν καὶ πολιτικῶν τάσεων τῆς περιόδου ταύτης, νὰ ἀποκαλύψωμεν ἐδῶ μίαν χαρακτηριστικὴν πτυχὴν τῆς ἱστορίας τῶν ἰδεῶν. Ὅπως εἶναι γνωστόν, τὰ ἔτη 1796—1800 ὑπῆρξαν ἔτη μεγάλης ἀπαισιοδοξίας. Ἡ Συνωμοσία τῶν Ἰσων ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἡ ἀγροτικὴ κρίσις ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ δημοσίευσίς ἀφ' ἑτέρου τῶν βιβλίων τοῦ Malthus καὶ τοῦ Grainville («Ὁ τελευταῖος ἀνθρώπος»), ὑπῆρξαν ἐν ταυτῷ αἰτία καὶ ἐκδηλώσεις τῆς ἐν λόγῳ ἀπαισιοδοξίας, τὴν ὁποίαν ὁ Michelet περιγράφει μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις: «Τὸ ἔτος 1798... θὰ παραμείνῃ μὲ τὸν θλιβερόν χαρακτηρισμόν τοῦ ἔτους κατὰ τὸ ὅποιον τὰ δύο μεγαλείτερα ἔθνη ἐξαπέλυσαν τὴν κραυγὴν τῆς ἀπελπισίας, τὴν κραυγὴν τῆς δυστυχίας, μίαν ἐπὶ κλησιν πρὸς τὸν θάνατον, τὸ ἀνάθεμα πρὸς τὴν ζωὴν, τὴν γονιμότητα—μίαν ἐπὶ κλησιν πρὸς τὸ ἐγγίξιν τέλος πάντων» (Révolution Française. Du 18 Brumaire à Waterloo, Collection historique Calmann—Lévy, σελ. 97 ἐπ.). Κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν (1799), ὁ J. B. Say, ὁ γνωστός θεωρητικὸς τῆς φιλελευθέρως πολιτικῆς οἰκονομίας, συνέγραψεν ἐν μικρῶν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ὀλβία ἢ Δοκίμιον περὶ τῶν μέσων πρὸς ἀναμόρφωσιν τῶν ἠθῶν τοῦ ἔθνους* (Olbie ou Essai sur les moyens de réformer les moeurs d'une nation. Mélanges de morale et de littérature, 1848 σελ. 591 ἐπ.), εἰς τὸ ὅποιον πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ Λυκούργου, ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ἀνισότητος τῶν περιουσιῶν καὶ τῆς πτωχείας, ὑποστηρίζει δὲ ὅτι οἱ φόροι πολυτελείας ἀποτελοῦν μὲν πῶς ἀπολύτως ἀνεπαρκῆς πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κακοῦ. Ὁ J. B. Say προτείνει συνεπῶς ἀναδιοργάνωσιν τῆς οἰκονομίας ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων. «Τὸ πρῶτον βιβλίον Ἡθικῆς, γράφει, ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ὀλβίους ἐν καλὸν ἐγχειρίδιον Πολιτικῆς Οἰκονομίας». Ἡ Ὀλβία ἐπηρεάζεται ἐν τῷ μέτρῳ ἀπὸ τὴν οὐτοπικὴν σκέψιν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἀλλ' ἀποβλέπει ἰδίως εἰς ἀμέσους πρακτικὰς βελτιώσεις τοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος. Δ.χ. προτείνονται μέτρα ὡς ἡ ἰδρυσις «Ταμείων Περιθάλψεως» (Caisses de prévoyance) διὰ τοὺς ἐργάτας, ἀπὸ τὰ ὁποία ἐπηρεάσθη ἀργότερον ἡ ἰδρυσις τῶν Ταμειηρίων (Caisses d'épargne). Ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ J. B. Say καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ Condorcet καταφαίνεται πῶσον ἐντονος ὑπῆρξεν ἡ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν προὔξενσαν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν φιλελευθέρων οἰκονομολόγων καὶ πολιτικῶν αἱ πάσης φύσεως κοινωνιστικαὶ ἰδέαι καὶ ρεύματα τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου.